

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΦΗΓΗΣΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΓΡΑΦΗΣ ΣΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΗΛΙΚΙΑΣ

STORYTELLING AND CREATIVE WRITING EXERCISES IN
FAIRY TALES FOR PRE-SCHOOL CHILDREN

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΒΥΘΟΥΛΑΚΑ ΕΡΣΗ

A.E.M:3478

ΕΠΟΠΤΗΣ Α: ΒΑΚΑΛΗ ANNA, ΜΕΛΟΣ Ε.ΔΙ.Π ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΓΡΑΦΗΣ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

ΕΠΟΠΤΗΣ Β: ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ	8
1.1 Η προέλευση του παραμυθιού	9
1.2 Το παραμύθι ως Παγκόσμιο Φαινόμενο στην Εκπαίδευση	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ	13
2.1 Ο χρόνος του παραμυθιού	15
2.2 Ο χώρος του παραμυθιού	16
2.3 Τα ενεργά πρόσωπα	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
3.1 Η αξία του παραμυθιού	20
3.2 Φεστιβάλ Αφήγησης Παραμυθιού	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ	24
4.1 Η Δημιουργική Γραφή και Εκπαίδευση	24
4.2 Η Δημιουργική Γραφή και η λογοτεχνική ανάγνωση	25
4.3 Η Δημιουργική Γραφή ως «γνωστικό αντικείμενο»	27
4.4 Η Δημιουργική Γραφή στην Ελληνική Εκπαίδευση	28
4.5 Οι ιδιαιτερότητες του Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	32
5.1 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο	33
5.2 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο μέσα από το παραμύθι	34
5.3 Προγράμματα σπουδών στη Γλωσσική αγωγή και τη Λογοτεχνία	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου, κ. Βακάλη Άννα και τον κ. Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο, οι οποίοι μου δίδαξαν το μάθημα της δημιουργικής γραφής και της λογοτεχνίας με τόσο ευχάριστο τρόπο και τέτοιο αμέριστο ενδιαφέρον, ώστε να το αγαπήσω ειλικρινά και να επιλέξω για εκπόνηση πτυχιακής εργασίας θεματική που να σχετίζεται με τη δημιουργική γραφή.

Επίσης θα ήθελα να τους ευχαριστήσω για όλες τις συμβουλές που μου έδωσαν, τη θετική τους διάθεση, την προσήνεια, τη βοήθεια, καθώς και για τις γνώσεις που απλόχερα μου παρείχαν κατά τη διάρκεια των φοιτητικών μου χρόνων.

Ιδιαίτερα θερμές ευχαριστίες και ευγνωμοσύνη οφείλω στην οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση, την υπομονή, τη φροντίδα, τη συνεργασία και τη στήριξη που έδειξαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, όπως και για τις πολύτιμες συμβουλές τους όλα αυτά τα χρόνια.

Τέλος, στις μελλοντικές «συναδέλφους» και φίλες που απέκτησα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, θα ήθελα να ευχηθώ καλή σταδιοδρομία και να τους εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για όλες τις στιγμές που ζήσαμε όλα αυτά τα χρόνια και οι οποίες θα μείνουν βαθιά χαραγμένες στη μνήμη μου και θα τις αναπολώ με ιδιαίτερη χαρά.

Σας ευχαριστώ θερμά!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπόνηση της εργασίας, έχει ως στόχο την εξέταση διαφόρων προσεγγίσεων οι οποίες σχετίζονται με την υπόσταση των παραμυθιών (έννοιες, χαρακτηριστικά σημασία, προέλευση, εκφάνσεις κλπ.). Παράλληλα θα εξεταστεί και ο σημαντικός ρόλος που κατέχει στη σύγχρονη εκπαίδευση και η επίδραση που έχει στα παιδιά. Επιπλέον στόχο αποτελεί και η ανάδειξη της σημασίας της δημιουργικής γραφής στην εκπαιδευτική διαδικασία και ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ως χρήσιμο εργαλείο μάθησης, για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αποτυπώνονται οι ορισμοί και επισημαίνονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παραμυθιού τα οποία συνίστανται στον χώρο και τον χρόνο του παραμυθιού, στα ενεργά πρόσωπα καθώς και στη λειτουργία των αντιθέσεων από εκπαιδευτικούς και λογοτέχνες.

Στο επόμενο κεφάλαιο, θα αναλυθεί η αξία του παραμυθιού στην εκπαίδευση. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στη δημιουργική γραφή καθώς και στο ρόλο που διαδραματίζει στα προγράμματα του νηπιαγωγείου, ενώ θα γίνει αναφορά και στο συσχετισμό της με τη λογοτεχνική ανάγνωση και τη γλώσσα.

Επιπλέον θα εξεταστεί ο κύριος και σημαντικός ρόλος της νηπιαγωγού, όσον αφορά την πραγματοποίηση των προγραμμάτων Δημιουργικής Γραφής, ώστε τα παιδιά να κατανοήσουν και να αγαπήσουν τον προφορικό και γραπτό λόγο μέσα από διάφορες δραστηριότητες, να μάθουν να επικοινωνούν, να δημιουργούν και να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους.

Τέλος γίνεται αναφορά στο έργο του/της νηπιαγωγού και την ικανότητά του/της να ανακαλύψει ιδέες και προτάσεις κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης των νηπίων, έτσι ώστε να αναπτύξει τη δημιουργικότητα, τη σκέψη, τη φαντασία, τη συνεργασία των παιδιών, όπως και να καλλιεργήσει το λεξιλόγιό τους στον προφορικό αλλά και τον γραπτό λόγο.

Λέξεις-Κλειδιά: Παραμύθι, Αφήγηση, Δημιουργική Γραφή, Δημιουργικότητα, Προσχολική ηλικία.

ABSTRACT

The present paper aims to examine theoretical approaches which are related to the concept of fairy tales (concepts, characteristics, sources, substance and meaning) Moreover, the important role it has in today's education, as well as the impact on children will also be examined. Furthermore, the importance of creative writing in the educational process and the way in which it functions as a useful learning tool for preschool children will also be highlighted.

In the first chapter, the definition and the basic characteristics of the fairy tale are pointed out. These are the place and time of the fairy tale, the acting persons as well as the function of the contrasts, by teachers and writers.

In the next chapter, the value of the fairytale in education will also be analyzed, as well as the very important part of creative writing in pre-school programs and its potential correlation to literary reading and language.

In addition, the main and important role of the pre-school teacher will be formulated, regarding the actualization of the creative writing programs in a way so that the children understand and love the spoken and written word through various activities and learn to communicate, create and to use their imagination.

Finally, we are examining the work of the pre-school teacher and their ability to discover ideas and suggestions during the children's education, in order to promote creativity, thinking, imagination and cooperation, as well as their ability to cultivate the children's vocabulary in terms of oral and written speech.

KEY-WORDS: Fairytale, Narration, Creative Writing, Creativity, Preschool.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά περιόδους η έρευνα έχει αποδείξει πόσο σημαντική είναι η αφήγηση του παραμυθιού στη διδασκαλία των παιδιών. Τα παιδιά, από τη στιγμή της γέννησής τους, έχουν ακούσματα από παραμύθια που τους διηγούνται οι γονείς τους καθώς και οι παππούδες και γιαγιάδες τους. Για αυτό το λόγο είναι αγαπητά στα παιδιά.

Ο ρόλος του παραμυθιού στη ζωή ενός ανηλίκου είναι παιδαγωγικός αλλά και ψυχολογικός. Στην προσχολική ηλικία το παιδί δεν γνωρίζει ακόμα να διαβάζει αλλά ακούει ευχάριστα τις αφηγήσεις των παραμυθιών. Έχει το δικό του τρόπο σκέψης και συνήθως συνδυάζει τις εμπειρίες του με τις ιστορίες που ακούει ή βιώνει στο δικό του «φανταστικό» κόσμο. Το παραμύθι θεωρείται μία από τις βασικές πηγές γνώσεις για το παιδί και για τον άνθρωπο γενικότερα.

Η νηπιακή ηλικία είναι από τις πιο κρίσιμες περιόδους της ζωής ενός παιδιού. Ήδη με τον ερχομό του στο σχολείο έχει κάποιες εμπειρίες και βιώματα από το οικογενειακό και το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει. Επομένως, η μετάβαση του στο νηπιαγωγείο είναι από τις πιο δύσκολες μεταβατικές περιόδους. Για αυτό τον λόγο οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να ανακαλύπτουν τρόπους οι οποίοι θα βοηθήσουν το παιδί στη σωστή σωματική, ψυχική και γνωστική του ανάπτυξη.

Η αξία του παραμυθιού στη διδασκαλία είναι σημαντική και τα παιδιά απολαμβάνουν να ασχολούνται με τα παραμύθια. Η ανάγνωση διευκολύνει τα νήπια να προετοιμαστούν καλύτερα ενώ επίσης συνδράμει ουσιαστικά στην ευκολότερη μετάβασή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι καθοριστικός όσον αφορά στη σωστή προετοιμασία των παιδιών και στην κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι επίσης σημαντικός στην εξάσκηση πάνω σε προφορικά και γραπτά κείμενα, ώστε τα νήπια να καταλάβουν πώς να διαβάζουν τις «ιστορίες», πώς να παρακολουθούν την πλοκή και να εξηγούν τη δράση των ηρώων των παραμυθιών.

Η αφήγηση των παραμυθιών μπορεί επιπλέον να συνδυαστεί και με την Δημιουργική Γραφή, καθώς δίνει το έναυσμα και την έμπνευση στα παιδιά να οπτικοποιήσουν τα παραμύθια που ακούν και να εκφράσουν τις δικές τους σκέψεις και ιδέες μέσα από αυτή. Ουσιαστικά, η αφήγηση του παραμυθιού μπορεί να συνδεθεί μέσω της γραφής και με την οπτική αντίληψη του παιδιού, καθώς και με την ευκαιρία να μάθει να χρησιμοποιεί σωστά τα υλικά που του δίνονται να γράψει ή και να ζωγραφίσει. Επομένως, η αφήγηση παραμυθιών σε συνδυασμό με την Δημιουργική Γραφή δύναται να βοηθήσει το παιδί στην κατανόηση

των προφορικών και των γραπτών κειμένων, προκειμένου να είναι σε θέση να ανταπεξέλθει σε ενδεχόμενες σχετικές δραστηριότητες που θα πραγματοποιούνται.

Σκοπός, επομένως της εργασίας είναι να παρουσιαστεί η σημασία και η ανάγκη της εξοικείωσης των παιδιών με τα παραμύθια μέσα από δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής, προκειμένου να τα βοηθήσει να χρησιμοποιήσουν σωστά τον γραπτό και τον προφορικό λόγο, να αναπτύξουν τη συνεργασία με τους συνομηλίκους τους και να επικοινωνούν εκφράζοντας τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους. Επίσης ο/η νηπιαγωγός με την οργάνωση δραστηριοτήτων πάνω σε γλωσσικά παιχνίδια, σε γραφή παραμυθιού, αυτοσχεδιασμό κ.α. βοηθάει τα παιδιά να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους και να καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους. Για αυτόν τον λόγο στη σημερινή εποχή είναι απαραίτητο να δημιουργείται και μια γωνία ανάγνωσης και Δημιουργικής Γραφής στο νηπιαγωγείο, έτσι ώστε τα παιδιά να κάθονται όλα μαζί με τη νηπιαγωγό και να απολαμβάνουν το διάβασμα και άλλες δραστηριότητες που θα προκύπτουν μέσω αυτού.

Τα σημερινά παιδιά έχουν περισσότερα εξωτερικά και εσωτερικά ερεθίσματα και για αυτόν τον λόγο χρειάζεται να αναπτύξουν ικανότητες απέναντι στη μάθηση, που θα είναι αρωγοί τους στη μετέπειτα εξέλιξή τους. Τέλος, ας μην ξεχνάμε πώς τα Προγράμματα Σπουδών αλλάζουν συνεχώς στο νηπιαγωγείο, καθώς τα ερεθίσματα και οι επιδράσεις που δέχονται τα παιδιά καθημερινά από το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον αυξάνονται διαρκώς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Σύμφωνα με τον Μαλαφάντη (2011:19), η λέξη παραμύθι προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «παραμύθιον», που σημαίνει «παρηγοριά», ανακούφιση, ενθάρρυνση και που αργότερα έλαβε και τη σημασία της φανταστικής ιστορίας, η οποία αποσκοπούσε στο ίδιο «αποτέλεσμα». Το περιεχόμενο του παραμυθιού σε ταξιδεύει σε φανταστικούς, μαγικούς και ονειρεμένους τόπους, με φανταστικούς ήρωες, όπου θες και εσύ να εισβάλεις και να ζήσεις.

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί που έχουν δοθεί κατά καιρούς από πολλούς μελετητές. Ο Δημήτριος Πετρόπουλος και ο Γεώργιος Μέγας, καθηγητές λαογραφίας, υποστήριξαν πως το λαϊκό παραμύθι είναι μία φανταστική διήγηση που κινείται στον κόσμο του υπερφυσικού και του μαγικού με σκοπό την τέρψη των ακροατών.

Σύμφωνα με τον Λουκά «το παραμύθι είναι η λαϊκή διήγηση που μοιάζει με μεγάλο περιπετειασκό μύθο ή έχει συνδεθεί από περισσότερους πυρήνες (μοτίβα), άθρωπο-μεταφυσικών μύθων, που είναι γνωστοί σε περισσότερους λαούς».

Οι σχολιαστές της συλλογής παραμυθιών των αδερφών Grimm, Johanne, Botle και George Polinka, θεωρούν ότι «με το παραμύθι εννοούμε μία διήγηση δημιουργημένη με ποιητική φαντασία, παρμένη ιδιαίτερα από τον κόσμο του μαγικού, μια ιστορία του θαύματος που δεν εξαρτάται από τους όρους της πραγματικής ζωής και την ακούμε με ευχαρίστηση μεγάλοι και μικροί, έστω και αν δεν τη θεωρούν πιστευτή» (Μαλαφάντης 2007:21).

Ο Κωστής Παλαμάς είχε αναφέρει ότι «χωρίς φαντασία», από την ανθρώπινη ζωή δεν υπάρχει ούτε τέχνη. Το παραμύθι είναι η ιστορία που διηγείται ο παππούς στα εγγόνια του και η ιστορία, το παραμύθι που εκθέτει ο άνθρωπος στον άνθρωπο.

Ο Μερακλής το διακρίνει σαν «λαϊκό αφήγημα» και περιλαμβάνει το παραμύθι στη λαϊκή τέχνη, που συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται, ικανοποιώντας κάποιες ανάγκες της κοινότητας (Αυδίκος 1997: 11).

Ο Thompson (1966: 8), ορίζει το παραμύθι ως «μία αφήγηση», η οποία εμπεριέχει ακολουθία μοτίβων ή επεισοδίων. Κινείται σε έναν απατηλό, μη ρεαλιστικό κόσμο, χωρίς να αναφέρεται σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα, αλλά αόριστα σε κάποιο βασιλιά, σε κάποια πριγκίπισσα, σε μία κόρη, σε ένα γιό, σε μία φτωχή κοπέλα, σε κάποιο νέο κ.ο.κ (Χατζηδάκη-Καψωμένου: 2002).

1.1 Η προέλευση του παραμυθιού

Η ιστορία του παραμυθιού ξεκινά από τα αρχαία χρόνια. Οι Γερμανοί φιλόλογοι Γκρίμ (Κυριακής Κ., 2013) υποστήριξαν πως τα παραμύθια, αν και νεότερα από τους μύθους και τα τραγούδια, προέρχονταν από την αρχή του ευρωπαϊκού πολιτισμού και μετακινήθηκαν μαζί με τα Ευρωπαϊκά φύλα. Πρωταρχική τους ιδέα ήταν πως τα παραμύθια υπήρξαν κατάλοιπα αρχαίων μύθων και γι' αυτόν τον λόγο δεν ήταν μόνο έργο της φαντασίας τους, αλλά αποδεδειγμένο στοιχείο μεγάλης ιστορικής αξίας. Στην αρχή η θεωρία έγινε σεβαστή και υποστηρίχθηκε και από άλλους μελετητές, όπως ο Μαξ Μίλερ, ο Τζώρτζ Κόξ κ.α. Η μυθολογική θεωρία ξεπεράστηκε όμως πολύ γρήγορα και ήρθε σε σύγκρουση με άλλες.

Το 1859 εμφανίστηκε η ινδική θεωρία, σύμφωνα με την οποία ο Γερμανός φιλόλογος Τέοντορ Μπενφάι (1959), διατύπωσε ότι οι μύθοι προέρχονται από τη Δύση, και κυρίως από τους ελληνικούς μύθους του Αισώπου. Αντίθετα, τα παραμύθια κατάγονται από την Ινδία και κυρίως από την ινδουιστική και βουδιστική της παράδοση (Κυριακάκης Κ., 2013). Πολλά από τα παραμύθια διαδόθηκαν πριν από τον 10ο αιώνα μέσω της προφορικής παράδοσης προς τη Βόρεια Ασία και τη Δύση. Άλλα παραμύθια μετά τον 10ο αιώνα διαδόθηκαν στην Ευρώπη κυρίως μέσω του Βυζαντίου, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Σύμφωνα με τον Μπενφάι, κάποια άλλα διαδόθηκαν από την Ινδία στην Κίνα και το Θιβέτ και από κει μέσω των Μογγόλων έφτασαν στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με μία άλλη θεωρία, αυτή του ψυχιάτρου και θεμελιωτή της ψυχανάλυσης, Σίγκμουντ Φρόιντ, η έλευση του παραμυθιού προέρχεται από το όνειρο. Αν και δεν μπόρεσε να δώσει μία ικανοποιητική απάντηση στην προέλευση των παραμυθιών, κατάφερε να προσφέρει μία νέα διάσταση στη μελέτη τους.

Ο Αντ.Δελώνης (Αυδίκος: 1997) αναφέρει ότι «δεν είναι δυνατόν να μη φανταστούμε την πρώτη μάνα να κοιμίζει το παιδί της με μία διήγηση, η οποία καθησυχάζει και παρηγορεί το παιδί για τους τυχόν φόβους του».

Γνωρίζουμε πως τα παραμύθια είχαν σαν σκοπό, να ευχαριστούν τους μεγάλους στο σπίτι και να απαλύνουν τις στεναχώριες τους και την καθημερινή τους κούραση. Αργότερα έγιναν βιβλία που απευθύνονταν σε παιδιά. Με αυτό τον τρόπο έγινε το καλλιτεχνικό έργο επώνυμων συγγραφέων με βασικούς ακροατές τα παιδιά και, ως αναγνώστες, μικρούς και μεγάλους.

Η καταγραφή των ελληνικών παραμυθιών προήλθε κυρίως από τους ξένους. Όταν στη Γερμανία στα μέσα του 19ου αιώνα ο ρομαντισμός και η λαογραφία βρίσκονταν στη φάση του ερευνητικού και εκδοτικού ενθουσιασμού, οι Γερμανοί ήταν οι πρώτοι που έδωσαν

προσοχή στο Ελληνικό παραμύθι. Ο Hahn (Γερμανός φιλόλογος), το 1864 εξέδωσε στα γερμανικά την πρώτη συλλογή ελληνικών παραμυθιών με παραμύθια από την Ήπειρο, την Εύβοια και τη Σύρο.

Ο σπουδαιότερος μελετητής του ελληνικού παραμυθιού ήταν ο Άγγλος αρχαιολόγος R. Dawkins, ο οποίος εγκατέλειψε το 1914 την αρχαιολογία, αφιερώθηκε στη λαογραφία και μελέτησε τη σχέση του νεοελληνικού παραμυθιού με την Αρχαία Ελλάδα. Ανέδειξε τη σχέση αυτή και τόνισε την αυτονομία των ελληνικών παραμυθιών, ως μέρος του ευρύτερου μεσογειακού χώρου.

Παρέα με τους ξένους μελετητές από τον 19ο αιώνα, άρχισαν να δείχνουν το ενδιαφέρον τους στο παραμύθι και Έλληνες μελετητές. Διάφορα περιοδικά δημοσίευσαν συλλογές παραμυθιών, όπως ο εδρεύων στην Κων/πολη «Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» (1863), ο «Παρνασσός» και το «Δελτίον» της «Ιστορικής και Εθνολογικής εταιρείας Ελλάδος» (1883). Με το παραμύθι ασχολήθηκαν και γλωσσολόγοι, όπως ο Χατζηδάκης, αφού οι συλλογές στο μεγαλύτερο βαθμό κατέγραφαν τα παραμύθια στις τοπικές διαλέκτους (Αυδίκος, 1997).

Στη συνέχεια εμφανίζονται οι πρωτοποριακές μορφές και στην Παραμυθολογία. Ο Πολίτης υπήρξε ιδρυτής της λαογραφικής επιστήμης και πρωτοστάτης της λαογραφικής εταιρείας (1908) και της έκδοσης του περιοδικού της, με τίτλο «Λαογραφίας» (1909). Ο Πολίτης στα «Αλβανικά παραμύθια», συσχετίζει ελληνικά, βουλγαρικά και νοτιοσλάβικα μοτίβα.

Ακολουθεί ο Στίλπνων Κυριακίδης (Αυδίκος, 1997), του οποίου η προσφορά φαίνεται:

- Στον προσδιορισμό, όσον αφορά το ρόλο της γυναίκας στη διάσωση των παραμυθιών.
- Στην κατηγοριοποίηση των παραμυθιών σε τέσσερις ομάδες:

α) Τα παραμύθια των εθνών

β) Τα παραμύθια με ανατολίτικη (τουρκική) προέλευση

γ) Τα παραμύθια με ορατά τα ίχνη της συγγένειας προς την αρχαία μυθολογία

δ) Τις διηγήσεις από την αποσύνθεση παλαιότερων, μεσαιωνικών, αφηγηματικών ποιημάτων και ασμάτων.

Ο καθηγητής της λαογραφίας, Γ. Μέγας, κινήθηκε με το έργο του σε δύο κατευθύνσεις:

- Ενίσχυσε τη δημοσίευση των παραμυθιών στο περιοδικό Λαογραφία.

- Με βάση τη μέθοδο των Aerne-Thompson, επιχείρησε να οργανώσει και να καταχωρήσει τα παραμύθια σαν βιβλιογραφικά έγγραφα.

Ο Μερακλής, ως πιο νέος, έχει γράψει πολλά άρθρα και έχει σχολιάσει αρκετές συλλογές παραμυθιών, ανακαλύπτει τα αρχαιοελληνικά κατάλοιπα στο παραμύθι και συγκρίνει τις επιρροές που έχουν από άλλους λαούς.

1.2 Το παραμύθι ως Παγκόσμιο Φαινόμενο και στην Εκπαίδευση

Το παραμύθι δεν γνωρίζει σύνορα, αποτελεί «διεθνές λαογραφικό είδος» και κυκλοφορεί εύκολα από τόπο σε τόπο. Έχει συνδεθεί από μοτίβα μύθων, που είναι γνωστοί στους περισσότερους λαούς. Συνδέεται με την ψυχαγωγία αλλά και την παρηγοριά του κοινού, ανάγκες οι οποίες είναι βασικές για τον άνθρωπο. Για τον λόγο αυτό συναντάται σε πολλούς και διάφορους πολιτισμούς, με την ίδια μορφή.

Ως μορφή προφορικού λόγου, κάνει ένα ταξίδι στο χρόνο και στον τόπο, μέσα από διάφορες γλώσσες και διαφορετικούς πολιτισμούς, διατηρώντας τα βασικά του χαρακτηριστικά και τη βασική του δομή. Παρόλο που το λαϊκό παραμύθι διαθέτει κάποια στοιχεία «εθνικά» και είναι συνδεδεμένο με κάποιον τόπο, ο χαρακτήρας του είναι οικουμενικός, γιατί αφορά γενικά τον άνθρωπο, είναι ταυτόχρονα εύπλαστο, με χαρακτηριστικά που αλλάζουν αλλά έναν βασικό πυρήνα που μένει αναλλοίωτος. Για αυτό ακριβώς αναδεικνύει τον χαρακτήρα του ως παγκόσμιο φαινόμενο, οι παραλλαγές δηλαδή των ίδιων παραμυθιών σε διάφορους λαούς, οι οποίοι ενσωματώνουν σε αυτό τις δικές τους παραδόσεις. Το παραμύθι, χρόνο με το χρόνο, αναγνωρίζεται σε όλο τον κόσμο και θεωρείται ως ένα βασικό μέσο μάθησης στην εκπαίδευση. (Τσιλιμένη, 2008: 23).

Στο «Σχέδιο Του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για το Νηπιαγωγείο» του 1987, το παραμύθι περιλαμβανόταν στο τέταρτο μέρος, το οποίο είχε τίτλο «Αγωγή και αισθητική ανάπτυξη του νηπίου» και περιείχε τα εικαστικά, τη μουσική και το θέατρο, ενώ στο Αναλυτικό Πρόγραμμα για το Νηπιαγωγείο του 1989, το παραμύθι προστέθηκε στο τέταρτο μέρος, σαν «Αγωγή και νοητική ανάπτυξη του νηπίου» στην ενότητα της λογοτεχνίας.

Στο βιβλίο Δραστηριοτήτων, για το νηπιαγωγείο του 1991, έχουμε την αισθητική καλλιέργεια και την ψυχολογία του νηπίου μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων.

Στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ), που μπήκαν σε εφαρμογή από το σχολικό έτος 2006-2007, το παραμύθι εντάσσεται στο γλωσσικό μάθημα, για τη μάθηση και έκφραση του παιδιού στον προφορικό και στον γραπτό λόγο, όπως και σαν μέσο επικοινωνίας και συνεργασίας των παιδιών. Με τη γλώσσα τα παιδιά επικοινωνούν,

ενημερώνονται, εκφράζονται, μαλώνουν, αστειεύονται και διαμορφώνουν ανάλογα τις σχέσεις τους. Η κατάκτηση του προφορικού και κυρίως του γραπτού λόγου συνδέεται με τη μαθησιακή εξέλιξη αλλά και τη σχολική αποτυχία και επιτυχία των παιδιών.

Επιπλέον, η λογοτεχνία συνδέεται με το παιχνίδι, καθώς τα παραμύθια συνοδεύονται από δραστηριότητες παιχνιδιού (θέατρο, δραματοποίηση ρόλων, κίνηση και ρυθμός κ.α.), οι οποίες ψυχαγωγούν, βοηθούν στην έκφραση και στην ελευθερία κινήσεων και καλλιεργούν το συναίσθημα στο παιδί (Μαλαφάντης, 2011:150-165).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Από πολύ μικρή ηλικία το παιδί έρχεται σε επαφή με τα βιβλία. Από τη γέννησή του σαν ακροατής, όταν οι γονείς και οι παππούδες του αφηγούνται, διαβάζοντας του ιστορίες, μέχρι την ηλικία που μαθαίνει να διαβάζει και γίνεται και το ίδιο αναγνώστης. Μέσα από τα παραμύθια που έχουν ακούσει τα παιδιά εκφράζουν ορισμένα συναισθήματα όπως χαρά, λύπη, έκπληξη, φόβο και παράπονο, όπως και ταύτιση με κάποιον ήρωα. Γι' αυτό έχει παρατηρηθεί πως τα παιδιά συνήθως μιμούνται τους «πρωταγωνιστές» και τους χαρακτήρες που τους ενθουσίασαν περισσότερο.

Σε όλες τις εποχές παρατηρείται πως όλοι οι λαοί και όλοι οι πολιτισμοί έχουν παρουσιάσει τα δικά τους παραμύθια, είτε μέσω του προφορικού λόγου, είτε μέσω του γραπτού λόγου. Είναι ένα λογοτεχνικό είδος το οποίο βοηθάει τον κόσμο στην επικοινωνία και τη συνεννόηση. Τα παραμύθια έχουν κάνει την εμφάνισή τους στην ιστορία από τα αρχαία χρόνια. Στην εποχή του Ομήρου το ρήμα «παραμυθέομαι», εμφανίστηκε με τη σημασία του συμβουλευώ. Στα κείμενα του Ηροδότου και του Πλάτωνα παρουσιάστηκε με την ερμηνεία του παρηγορώ. Πιο συγκεκριμένα στην αρχαιότητα, η λέξη παραμύθι είχε πολλές σημασίες όπως: δίνω θάρρος, παρηγορώ, ανακουφίζω, συμβουλευώ και προτρέπω (Αυδίκος: 1997).

Ένα τυπικό παραμύθι περιγράφει τα κύρια ζητήματα που αφορούν τον άνθρωπο, δηλαδή τη ζωή και το θάνατο, τις διαφορές ανάμεσα στο καλό και στο κακό, τους χαρακτήρες και τις συμπεριφορές των ανθρώπων και τις δυσκολίες που πρόκειται να αντιμετωπίσει κάποια στιγμή στη ζωή του ο άνθρωπος. Η αξία των παραμυθιών είναι τεράστια ως προς την γλωσσική, παιδαγωγική και εκπαιδευτική εξέλιξη των παιδιών.

Υπάρχουν δύο χαρακτηριστικά του παραμυθιού: το φανταστικό, το εξωπραγματικό περιεχόμενό του και η γοητεία να μεταφέρει τους ακροατές ή τους αναγνώστες σε έναν άλλον κόσμο, μακριά από την καθημερινή απαισιοδοξία και δυστυχία, έτσι ώστε να τους αναπτρώνει την ψυχολογία και τον εσωτερικό ψυχισμό. Το παραμύθι είναι μία λαϊκή ιστορία, όπου παρουσιάζονται τα ήθη και τα έθιμά κάθε λαού. Αφηγείται ιστορίες του παρελθόντος, για αυτό πάντα ξεκινάει με την πρόταση «Μία φορά και έναν καιρό», «Στα παλιά χρόνια», «Κάποτε υπήρχε» κλπ. (Αυδίκος: 1997)

Στον ορισμό του Stith Thompson (Χατζηδάκη-Καψωμένου: 2002), περιλαμβάνεται ο όρος «μοτίβο», ο οποίος ορίζεται, κατά τον ίδιο, ως το μικρότερο στοιχείο σε ένα παραμύθι.

Πρόκειται για ανεξάρτητη μονάδα για αυτό και είναι δυνατό να διαμένει σε διάφορα περιβάλλοντα.

Υπάρχουν τρεις κατηγορίες μοτίβων κατά των Thompson (1946: 415-416):

- α) Τα πρόσωπα που δρουν, όπως τα ζώα, οι μάγισσες, οι νεράιδες, οι δράκοι κ.α. και οι ανθρώπινοι χαρακτήρες όπως ο πατέρας, η κακιά μητριά, η γιαγιά κ.α.
- β) Τα μαγικά αντικείμενα που χρησιμοποιούν τα πρόσωπα, όπως τα μαγικά ραβδιά, οι μαγικές καρτέλες, τα μαγικά μπαούλα κ.α.
- γ) Τα μεμονωμένα συμβάντα.

Οι διαφορετικές κοινωνίες, οι πολιτισμοί, οι ξεχωριστοί λαοί καθώς και η κουλτούρα τους αποτελούν στοιχεία για τη δημιουργία πολλών παραμυθιών. Συγκεκριμένα το ελληνικό λαϊκό παραμύθι έχει τα εξής γνωρίσματα:

- Η αφήγηση γίνεται σε ελληνική γλώσσα.
- Η αφήγηση αποκτά ενδιαφέρον, όταν υπάρχει επικοινωνία και αλληλενέργεια μεταξύ του παραμυθιού και του κοινού.
- Τα ελληνικά παραμύθια έχουν μοτίβα και ευχάριστες περιγραφές, έτσι ώστε να διαφοροποιούνται από τα παραμύθια των ξένων λαών, και να τελειώνουν σχεδόν πάντα με την έκφραση «έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα».
- Στα ελληνικά παραμύθια παρατηρείται συνήθως μία αναλυτική περιγραφή των χώρων όπου κινούνται οι «ήρωες», των καθημερινών τους ασχολιών, των σχέσεων (συγγενικών, φιλικών ή και εχθρικών ακόμα), των εποχών του χρόνου κ.λπ. Συνοπτικά το ελληνικό παραμύθι στοχεύει στο να βρίσκουν κοινά στοιχεία οι ακροατές του και να είναι ευχάριστο και οικείο προς αυτούς.
- Ο καθηγητής λαογραφίας, Δημήτριος Λουκάτος (1985: 145-146), επιβεβαιώνει ότι στο ελληνικό παραμύθι υπάρχει μία εκπαιδευτική διάθεση που φανερόνεται μέσα από την τιμωρία των κακών. Η τιμωρία προορίζεται ως ένας τρόπος απόδοσης δικαιοσύνης. Οι αξίες που γράφονται στα παραμύθια χαρακτηρίζονται από ηθική πρόθεση, παρουσιάζουν πιο σημαντική την αδελφική ή τη συζυγική αγάπη, σε σχέση με την ερωτική αγάπη.
- Τέλος, τα ελληνικά παραμύθια φανερόνουν στοιχεία αστεία, ειρωνικά, αντιθέσεων αλλά και βωμολοχίες.
- Η κύρια λειτουργία του ελληνικού παραμυθιού, είναι να υπάρχει στη ζωή του ανθρώπου, να τον «συνοδεύει» και να τον χαλαρώνει από την

καθημερινότητα και τη σκληρή πραγματικότητα. Γι' αυτό και η ετυμολογία της λέξης παραμύθι είναι «παραμυθία», που σημαίνει παρηγοριά.

➤ Επιπλέον, όσον αφορά τα γνωρίσματα του παραμυθιού θα αναφέρουμε και κάποιες άλλες απόψεις:

Ο Luthi (Αυδίκος, 1997:35) αναφέρεται σε μία «περικλείουσα τον κόσμο περιπέτεια», που λέγεται με έναν άμεσο και εξιδανικευτικό τρόπο.

Η Κανατσούλη, αναφέρει πως ο κόσμος των παραμυθιών είναι φανταστικός, δεν υπάρχουν αλήθειες, οι φυσικοί νόμοι είναι ανύπαρκτοι και όταν ο άνθρωπος είναι ανίσχυρος λαμβάνει χώρα κάποιο θαύμα, όπου συνήθως μεσολαβεί ένα υπερφυσικό όν (π.χ. ένα ζώο) ή η χρήση ενός μαγικού μέσου (π.χ. δαχτυλίδι) (Κανατσούλη, 2007:38).

Ο Μαλαφάντης (2007: 22-24) εντάσσει δύο βασικά γνωρίσματα στην παραμυθιακή αφήγηση, τη μεταμόρφωση και τον παμψυχισμό, τα οποία βοηθούν στο να καταργηθεί η διαχωριστική γραμμή που υπάρχει μεταξύ πραγματικού και υπερφυσικού κόσμου.

Ο Αυδίκος (Αυδίκος, 1996: 541) θεωρεί πως το πιο σημαντικό γνώρισμα του παραμυθιού είναι το γεγονός ότι τα συναισθήματα και οι διαπροσωπικές σχέσεις αποδίδονται με δράσεις.

Ο νόμος της διόρθωσης του Walter Anderson (Αυδίκος, 1997:19) αναφέρει πως η σταθερότητα που παρουσιάζει το παραμύθι στο περιεχόμενο και στα μοτίβα του είναι προϊόν ικανότητας του αφηγητή, ο οποίος μπορεί να επιλέγει και να δημιουργεί νέες ιστορίες.

Το παραμύθι διαδραματίζει βασικό ρόλο στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού μέσω αυτού το παιδί μαθαίνει να κατανοεί τη γλώσσα των εικόνων-συμβόλων. Μάλιστα όπως έχει αναφερθεί, το παραμύθι είναι «το αλφαβητάρι της εικόνας της ψυχής», ανοίγει νέους ορίζοντες στη σκέψη των παιδιών και τα διδάσκει για αυτό αποτελεί ένα από τα καλύτερα μέσα κοινωνικής μάθησης. Επιπλέον ενισχύει την κοινωνική αλληλεπίδραση του παιδιού με στόχο τη συμμετοχή του στις κοινωνικές δεξιότητες της ακρόασης του, όπως και τις νοητικές του δεξιότητες. Επομένως το παραμύθι μπορεί να είναι ένας πολύτιμος βοηθός στη γνωστική, γλωσσική και αισθησιοκινητική ανάπτυξη του παιδιού.

2.1 Ο χρόνος του παραμυθιού

Τα παραμύθια εμφανίζουν κάποια ίδια χαρακτηριστικά στα γεγονότα που διαδραματίζονται στο παρελθόν, για τα οποία δεν παρουσιάζεται ο χρόνος και για αυτό συνήθως αρχίζουν με τη φράση «Μία φορά και έναν καιρό», «Ήταν κάποτε». Γι' αυτό παρατηρείται ότι ο ακροατής του παραμυθιού πριν την αφήγηση βρίσκεται στον πραγματικό χρόνο και στην

πορεία της διήγησης «ζει» το παραμύθι, ταξιδεύει και τοποθετεί τον εαυτό του στο μέρος της ιστορίας. Τα παραμύθια είναι ένα μέσο ανάμεσα στη μυθολογία και τη λογοτεχνία. Ο «χρόνος» των παραμυθιών είναι πέρα από τη λογική του χρόνου, που βρίσκεται ο αναγνώστης ή ο θεατής.

Οι περισσότερες αφηγήσεις παραμυθιών δεν παρουσιάζουν τον χρόνο και πολλές φορές ο χρόνος παραμένει στάσιμος. Σαν παράδειγμα παρατηρούμε ότι - στο «Η Χιονάτη και οι Επτά Νάνοι» - όταν η Χιονάτη έφαγε το δηλητηριασμένο μήλο και «αποκοιμήθηκε», πέρασε αρκετό χρονικό διάστημα μέχρι να εμφανιστεί ο πρίγκιπας στο μέρος όπου οι νάνοι είχαν «ξαπλώσει» τη Χιονάτη. Ακόμα και οι ήρωες παρουσιάζονται να παραμένουν ίδιοι στο πέρασμα του χρόνου, χωρίς καμία αλλαγή ή αλλοίωση στα χαρακτηριστικά τους.

Ο χρόνος δεν περνάει στα παραμύθια, στην ουσία κολλάει στους ίδιους δείκτες. Ο κόσμος τους είναι φανταστικός και ονειρικός, το περιεχόμενό τους συνήθως δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένο τόπο ή σε συγκεκριμένο χρόνο και το πρόσωπο είναι εκτός πραγματικότητας. Ίσως όλα αυτά τα στοιχεία είναι αυτά που ενθουσιάζουν μικρούς και μεγάλους και τους κάνουν να αφηγούνται, να διαβάζουν και να ακούνε παραμύθια.

2.2 Ο χώρος του παραμυθιού

Σύμφωνα με τον Propp (1988), (Χατζηδάκη-Καψωμένου, 2002) «στο μαγικό παραμύθι» ο χώρος παρουσιάζεται με διπλό ρόλο:

- Από τη μία πλευρά υπάρχει στην αφήγηση, είναι ένα στοιχείο αναπόσπαστο από τη σύνθεση και από την άλλη πλευρά είναι σαν να μην υπάρχει.
- Ο χώρος όπου λαμβάνει χώρα το κάθε παραμύθι, είναι συνήθως μυθικός και μακρινός, χωρίς κάποια γνωστή τοποθεσία.

Οι αφηγητές δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην εξέλιξη του παραμυθιού και λιγότερη σημασία στον χώρο και στη λεπτομερή ανιστόρηση του τόπου, όπου διαδραματίζεται το παραμύθι. Συχνά αναφέρονται παλάτια, πύργοι, κάστρα, ωστόσο απουσιάζει η περιγραφή, το περιεχόμενο, η αρχιτεκτονική ή τα μέρη που βρίσκονται το καθένα από αυτά .

Στο παραμύθι «Η ωραία Κοιμωμένη» αναφέρεται ότι η κοιμωμένη γεννήθηκε στο παλάτι και μετά την πήραν οι νονές της από τους γονείς της για να επιζήσει από την «κατάρρα» της μάγισσας. Οι τρεις νεράιδες με την πριγκίπισσα ζούσαν σαν χωριατοπούλες στο δάσος σε μία καλύβα, όπου την μεγάλωσαν εκεί μέχρι την ημέρα των δεκαοκτώ της γενεθλίων. Γίνεται περιγραφή των ανθρώπων και των ζώων που παρουσιάζονται, αλλά

πουθενά δεν γίνεται αναλυτική περιγραφή του παλατιού, του δάσους και της καλύβας, όπως επίσης δεν αναφέρεται ο τόπος όπου διαδραματίζονται τα γεγονότα.

Ίσως είναι σκόπιμο να μη παρουσιάζεται η ονομασία του τόπου στα παραμύθια, προκειμένου να επιτρέψουν στον αναγνώστη και στον ακροατή, να χρησιμοποιήσουν τη δική τους φαντασία, να ταξιδέψουν στους δικούς τους μυθικούς χώρους και να τους δημιουργήσουν με τον τρόπο που ευχαριστεί το κάθε άτομο.

2.3 Τα ενεργά πρόσωπα

Κάθε παραμύθι συμπεριλαμβάνει τους ήρωές του, τους ανταγωνιστές του και τα πρόσωπα που εμφανίζονται λιγότερο. Υπάρχει περίπτωση να μην αναφέρεται ο τόπος, ο χρόνος, οι αναλυτικές περιγραφές αλλά τα πρόσωπα, τα οποία είναι δρώντα υποκείμενα (π.χ. ο βασιλιάς, η βασίλισσα, ο πρίγκιπας, η πριγκίπισσα, η κακιά μάγισσα, η νεράιδα, το ζώο κ.λπ.) (Χατζηδάκη-Καψωμένου, 2001: 113).

Στα παραμύθια παρουσιάζονται μάγοι με μαγικά ραβδιά, που άλλοτε βοηθούν τους ανθρώπους και άλλοτε τους μαγεύουν προς το κακό, παρουσιάζονται ζώα να μιλάνε με τους ανθρώπους, καλές νεράιδες που μετατρέπουν το άσχημο σε όμορφο, πριγκίπισσες που ερωτεύονται πρίγκιπες, βασιλιάδες που προσπαθούν να σώσουν το βασίλειο τους, ο παππούς, η γιαγιά, η κακιά μάγισσα, τα αδέρφια, ο πατέρας, η μητέρα κ.α. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις, όλα τα άτομα συνδέονται με τον πρωταγωνιστή, που συνήθως είναι ένα νεαρό άτομο.

Τα παραμύθια συνήθως μιλάνε για ένα βασιλιά και μία βασίλισσα που έχουν ένα, δύο, τρία παιδιά, που συνήθως τα δύο είναι αγόρια ή ένα κορίτσι – π.χ. η Ωραία Κοιμωμένη, όπου οι γονείς της δυσκολεύτηκαν, μέχρι να «συλλάβουν» την πριγκίπισσα και, στο απέναντι βασίλειο του παραμυθιού, ο βασιλιάς έχει χάσει τη βασίλισσα και μεγαλώνει το μοναχογιό του. Στο «Γιο της Χήρας» παρουσιάζεται μία γριά, χήρα πολλά χρόνια, που είχε μόνο ένα γιό. Στο «Το Λιοντάρι, το Καπλάνι και ο Αϊτός» ήταν ένας βασιλιάς που είχε τρεις κόρες και τρία παιδιά. (Από τα παλιά χρόνια τα αγόρια τα ονόμαζαν «παιδιά») (Χατζηδάκη-Καψωμένου, 2002)

Οι πρίγκιπες και οι πριγκίπισσες τις περισσότερες φορές έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Επίσης, το μαγικό παραμύθι έχει σαν πρωταγωνιστές άτομα ήρεμα, ευγενικά και καλοσυνάτα. Το ίδιο συμβαίνει και στα νοβελίστικα παραμύθια, όπου τα ενεργά πρόσωπα είναι καθημερινοί άνθρωποι και όχι βασιλιάδες και βασιλοπούλες. Σε διδακτικό παραμύθι, παρατηρείται να εμφανίζονται διάφορα πρόσωπα όπως φτωχοί ενάντια σε πλούσιους και

αγαθοί και καλοί απέναντι σε πονηρούς και κακεντρεχείς. Συνήθως όμως στο τέλος κάθε παραμυθιού οι φτωχοί και οι καλοί αμείβονται υλικά και επιβραβεύονται σε σχέση με τους πλούσιους και κακούς.

Σπουδαίους ρόλους στα μαγικά παραμύθια έχουν και τα ζώα (λιοντάρια, σκυλιά, σκίουροι, ελάφια κ.α.) – π.χ. «Ο Βασιλιάς των Λιονταριών», «Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων» κ.α. – τα οποία παρουσιάζονται να μιλάνε όπως οι άνθρωποι. Τα ζώα παρουσιάζουν περισσότερη συνήθως εξυπνάδα σε σχέση με τους ανθρώπους, είναι πιο ενεργά «όντα», αντιμετωπίζουν τα προβλήματα που παρουσιάζονται και βρίσκουν λύσεις σε εμπόδια που φανερώνονται. Σε ορισμένα παραμύθια παρατηρούμε κάποια ζώα, που ήταν κάποτε άνθρωποι, να τα έχουν μεταμορφώσει σε ζώα, προκειμένου να συμμορφωθούν και να πάψουν να είναι εγωιστές, εγωκεντρικοί, σκληροί και να προκαλούν φόβο στους ανθρώπους και τα ζώα. Για παράδειγμα στο «Η Πεντάμορφη και το Τέρας», το τέρας άλλαξε σαν χαρακτήρας ως προς το καλύτερο και ένιωσε την πραγματική αγάπη όταν αγάπησε και αγαπήθηκε από την πεντάμορφη ως τέρας. Τότε μόνο η «μάγισσα» έλυσε τα μάγια και τον ξαναέκανε άνθρωπο. Αντιλαμβανόμαστε πως η αγάπη, η καλοσύνη και η ευαισθησία του ανθρώπου μεταμορφώνει. Το αδύνατο γίνεται δυνατό και η μαγεία παρουσιάζεται και επιτρέπει στον αφηγητή ή τον ακροατή να ταξιδέψει σε έναν άλλο φανταστικό κόσμο (Χατζηδάκη-Καψωμένου, 2002: 116).

Τα ενεργά πρόσωπα στα περισσότερα παραμύθια όπως και τα ζώα που εμφανίζονται να μιλάνε, είναι συνήθως ερημικά άτομα, που τις περισσότερες φορές τους παρουσιάζονται δυσκολίες, εμπόδια και στενάχωρες καταστάσεις (π.χ. «Η Σταχτοπούτα»), τα οποία προσπαθούν με κάθε θεμιτό τρόπο να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους και τα άτομα που στέκονται εμπόδιο στο δρόμο τους και στα όνειρά τους συνήθως έχουν αίσιο τέλος. Γι' αυτό και τα περισσότερα παραμύθια τελειώνουν με τη φράση «και έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα».

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των προσώπων που εμφανίζονται στα παραμύθια, είναι ότι οι πρωταγωνιστές, όσα χρόνια κι αν περάσουν, δεν περνά ο χρόνος από πάνω τους, δε μεγαλώνουν ποτέ και δε γερνάνε. Στα παραμύθια ο χρόνος δεν υπάρχει και συνήθως οι ήρωες δεν πεθαίνουν. Συνήθως οι κακοί τιμωρούνται ή πεθαίνουν, ενώ οι καλοί πρωταγωνιστές αμείβονται με το καλό και παραμένουν ζωντανοί στα παραμύθια.

Ο Μερακλής (Χατζηδάκη-Καψωμένου, 2002:119-120), αναφέρει πως υπάρχουν «τετελεσμένοι» θάνατοι στην αρχή της διήγησης και πως κυρίως οι «οριστικοί» και πραγματικοί θάνατοι παρατηρούνται στο τέλος του παραμυθιού. Οι δεύτεροι θάνατοι μερικές φορές επιβάλλονται στους κακούς του παραμυθιού με ιδιαίτερη σκληρότητα. Σε αυτές τις

περιπτώσεις το παραμύθι θέλει να τονίσει ότι η θεία δίκη έρχεται σαν αναπόφευκτη κακή θέληση. Επομένως παρατηρείται πως τα παραμύθια βασίζονται στο φανταστικό κόσμο αλλά και στο ρεαλιστικό κόσμο. Αν και υπάρχουν πολλές διαφορετικές ιστορίες, το τέλος αμείβει σχεδόν πάντα το αγαθό και εξουδετερώνει το άσχημο. Άλλωστε, αν το καλοσκεφτούμε, θα συνειδητοποιήσουμε πως στην ουσία και η καθημερινή πραγματική ζωή του ανθρώπου συνήθως καταλήγει στο ίδιο τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αντιλαμβανόμαστε ότι το παραμύθι είναι το πιο αγαπημένο και ευχάριστο είδος στο παιδί, το οποίο του προσφέρει ευχάριστες και δημιουργικές ώρες μάθησης, χωρίς στην ουσία να είναι μάθημα. Παράλληλα, αποτελεί ένα αξιόλογο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού, με πολλές δυνατότητες. Το παιδί, μέσα από ένα δημιουργικό κλίμα, μαθαίνει, σκέφτεται, δρα, εκφράζεται, κινείται, συνεργάζεται, επικοινωνεί, διεγείρει όλες τους τις αισθήσεις και ψυχαγωγείται, άρα το παραμύθι τις περισσότερες φορές είναι ωφέλιμο, όταν «χρησιμοποιείται» με σωστό τρόπο.

Επομένως, το παραμύθι είναι σημαντικό να αξιοποιείται ορθά και να συμπεριλαμβάνεται στο σχολικό πρόγραμμα, ώστε να βοηθάει το παιδί να ανακαλύπτει τις σωματικές, γλωσσικές και ψυχικές του δυνάμεις και να βελτιώνεται, εφόσον το παραμύθι προσφέρει μάθηση, γλωσσική αγωγή, ηθικές αξίες (αυτοεκτίμηση, αλληλεγγύη, σεβασμό) και αναπτύσσει τη δημιουργική φαντασία του παιδιού.

Συνεπώς, στην εκπαίδευση η γνώση καθίσταται πιο ευχάριστη και ελκυστική καθώς τα παιδιά παρακολουθούν περισσότερο, εφόσον οι εκπαιδευτικοί τα απασχολούν με ευχάριστα και παιγνιώδη μέσα για να αφηγηθούν, να αυτοσχεδιάσουν ή ακόμα και να παρουσιάσουν θεατρικά ένα παραμύθι.

Επίσης, το σχολείο είναι ένας θεσμός που αξιοποίησε το παραμύθι για παιδαγωγικούς, εκπαιδευτικούς και ψυχολογικούς λόγους. Έτσι, όταν το σχολείο περιλαμβάνει το παραμύθι ως μέσο διδασκαλίας, δημιουργεί κίνητρα στο μαθητή να συμμετέχει ενεργά (Ντούλια, 2010).

3.1 Η αξία του παραμυθιού

Κάποτε μία νέα μητέρα ρώτησε τον Αϊνστάιν τι θα μπορούσε να κάνει στο γιο της για να γίνει εξυπνότερος και τότε αυτός της αποκρίθηκε πως πρέπει να του διαβάσει παραμύθια. Η μητέρα δεν φάνηκε να ικανοποιήθηκε από την απάντησή του και τον ξαναρώτησε τι άλλο θα μπορούσε να κάνει και αυτός της απάντησε «διάβαζε του ακόμα περισσότερα παραμύθια».

Οι μελέτες συμφωνούν με την άποψη του Αϊνστάιν, πως αυτό που είπε ήταν μια μεγάλη αλήθεια. Ένα καλό παραμύθι έχει πάντα πολλές «αναγνώσεις», δηλαδή πολλά επίπεδα και οπτικές προσεγγίσεις, που διευρύνουν μεταξύ άλλων την οπτικό-ακουστική αντίληψη της πραγματικότητας ενός παιδιού. Επιπλέον, το παραμύθι αποκαλύπτει και μιλά για σημαντικά θέματα που απασχολούν τον άνθρωπο, για δυσκολίες και προκλήσεις τις

οποίες ο άνθρωπος είναι πιθανό να αντιμετωπίσει κάποια στιγμή στη ζωή του μελλοντικά(Κανατσούλη Μ., 2001).

Το παραμύθι δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αναπτύξει γνωστικές δεξιότητες επειδή μέσα από τους μύθους και τις ιστορίες γράφονται στοιχεία πολιτισμού, όπως και σημαντικά γεγονότα, με τέτοιο τρόπο που το παιδί τα κατανοεί πιο εύκολα, μαθαίνοντας παράλληλα και πιο ευχάριστα. Επίσης, κατά τη διάρκεια της αφήγησης το παιδί αναπτύσσει διάλογο, γιατί πάντα έχει απορίες που ζητάνε επίλυση.

Ακόμα, το παραμύθι είναι μία από τις κύριες πνευματικές πηγές της παιδικής ηλικίας κάθε ατόμου και ασκεί παιδαγωγικό και ψυχολογικό ρόλο με διασκεδαστικό και ευχάριστο τρόπο, εφόσον το παιδί απολαμβάνει την αφήγηση ενός παραμυθιού.

Τα οφέλη που μπορεί να αποκτήσει το παιδί από το παραμύθι, είναι τα εξής (Ντούλια Α.7-9 Μαΐου, 2010):

- Να αναπτύξει το λεξιλόγιο του, γιατί έρχεται σε επαφή με νέες λέξεις.
- Να καλλιεργεί το διάλογο και πρωτίστως τη γλωσσική του έκφραση.
- Να αναπτύσσει τη φαντασία του και τη δημιουργικότητά του.
- Να εξασκεί τη μνήμη και τη σκέψη του.
- Να αξιοποιεί τις δυνατότητες του.
- Να ενεργοποιεί το ενδιαφέρον του μαθητή και να τον κινητοποιεί στο να ανακαλύψει, σύμβολα, πρόσωπα, ιστορίες κ.λπ.
- Να εμπνέει και να καλλιεργεί το αισθητικό του κριτήριο.
- Να γνωρίζει τον κόσμο της τέχνης, της εικονογράφησης και τα υλικά που χρησιμοποιούνται.
- Να καλλιεργεί κλίμα συνεργασίας και ομαδικού πνεύματος.
- Να συμβάλλει στην ψυχοκινητική, αντιληπτική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

3.2 Φεστιβάλ Αφήγησης Παραμυθιού

Το ενδιαφέρον των ανθρώπων για την αφήγηση διαρκώς αυξάνεται παγκοσμίως και όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί τείνουν να ενσωματώσουν την αφήγηση παραμυθιού στο μαθησιακό περιβάλλον. Σε παγκόσμιο επίπεδο οι διοργανώσεις ψυχαγωγικών εκδηλώσεων με αφηγήσεις και φεστιβάλ διαρκώς πληθαίνουν, με πρώτες χώρες τη Γαλλία, την Αγγλία και την Αμερική (Ζορζ Σαν, 1996:51).

Στην Ελλάδα η αφήγηση έκανε την εμφάνισή της στις αρχές της δεκαετίας του '90. Τις πρώτες δημοσιεύσεις για την αφήγηση υπέγραψε η Κούλα Κουλουμπή. Στη σημερινή

εποχή οι επαγγελματίες παραμυθάδες υπολογίζονται πως είναι 12-15 και όλο και πιο συχνά παρατηρούνται σε εφημερίδες και σε περιοδικά παραστάσεις, βραδιές αφήγησης και φεστιβάλ, που πραγματοποιούνται σε διάφορα μέρη της χώρας μας από άτομα όπως ο Στέλιος Πελασγός, η Άνθη Θάνου, η Αγνή Στρομπούλη, η Σάσα Βούλγαρη κ.α. (Τ. Τσιλιμένη, 2007: 50-51).

Στην Ελλάδα το 2006 δημιουργήθηκε ένα «Κέντρο μελέτης και διάδοσης παραμυθιών», που είναι ένας κοινωφελής, μη κερδοσκοπικός οργανισμός και έχει ως στόχο να σώσει, να αναδείξει και να διαδώσει τα παραμύθια μέσα από καλλιτεχνικές παραστάσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, προκειμένου να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κόσμου προς αυτά. Ιδρυτές του είναι άνθρωποι των τεχνών και των γραμμάτων (κοινωνιολόγοι, λαογράφοι, θεατρολόγοι, εκπαιδευτικοί, ζωγράφοι, αφηγητές, ηθοποιοί, δημοσιογράφοι κ.α.).

Παραθέτουμε ορισμένα φεστιβάλ που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την αφήγηση παραμυθιού:

- **Γιορτή Παραμυθιών στην Κέα**, με την συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Δήμου Κέας, της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και φορέων του Νησιού (2003 με 2019). <https://kea.gr/events/18i-giorti-paramythion/>
- **Φεστιβάλ Αφήγησης στην Αθήνα 2014 – 2020** στο «Σπίτι των Παραμυθιών Το Μουσείο Αλλιώς», 2010 έως και 2013 στο «Μουσείο Νεώτερης Κεραμικής» (2011 με την συνεργασία της Νορβηγικής Πρεσβείας) και 2009 σε συνεργασία με το «Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης» και τους φίλους του Μουσείου. Σε χώρους του Μουσείου και της Ακαδημίας Αθηνών. <http://e-mythos.eu>
- **Φεστιβάλ Πολύγλωσσων Αφηγήσεων** στην Θεσσαλονίκη (Μάρτιος 2020), με την υποστήριξη του προγράμματος Creative Europe της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Federation European Storytelling (FEST) και τη στήριξη του Υπουργείου Εξωτερικών της Νορβηγίας (Norwegian Ministry of Foreign Affairs) και της Νορβηγικής πρεσβείας στην Αθήνα (Norwegian Embassy in Athens) και τη συνεργασία του Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- **Φεστιβάλ Μύθων και Παραμυθιών Βοιωτίας** «Πολιτιστικές Διαδρομές» (2013, 2014). Υλοποίηση ευρωπαϊκού προγράμματος Leader+ σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Αναπτυξιακή Εταιρεία Ελικώνας Παρνασσός Α.Ε.

- **Φεστιβάλ Παραμυθιών στην Κοζάνη:** <https://www.dipethekozanis.gr/>

- **Διεθνές φεστιβάλ αφήγησης και τεχνών του λόγου στο Πήλιο:** «Κάτω από τα δέντρα» <https://www.culturenow.gr/katw-apo-ta-dentra-diethnes-festibal-afigisis-kai-technwn-tou-logou-sto-pilio/>

- **Φεστιβάλ Αφήγησης Πηλίου:** «Παραμύθι και μύθοι στον Κένταυρου τη ράχη» <https://www.allaboutfestivals.gr/festivals/afigisis-piliou/>

- **Διεθνές Φεστιβάλ Επικής Αφήγησης:** «Η μυθολογία σήμερα» Παραδοσιακό καφενείο Σερεμέτα, Βέροια (31/08/2018), Μουσείο Βασιλικών Τάφων, Βεργίνα (Πλατάνια)(01/09/2018). <https://faretra.info/2018/08/29/mithos-diethnes-festival->

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Ο άνθρωπος αισθάνεται χαρούμενος και ολοκληρωμένος όταν μαθαίνει να αξιοποιεί παραγωγικά και ποιοτικά το χρόνο του, ο οποίος μπορεί να του επιφέρει γνώσεις, κέρδη, ευημερία, καλές εργασιακές και φιλικές σχέσεις κ.α. Όταν γράφεις, νιώθεις ψυχικά υγιής, ευτυχής και επιτυχημένος, ακόμα περισσότερο όταν η γραφή σου σε δικαιώνει πιο πολύ από το αποτέλεσμα (Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ.(2013 :50-52).

Καθένας κρύβει ίσως έναν μικρό συγγραφέα μέσα του, ο οποίος είναι καλό να ενθαρρύνεται για να εξωτερικεύσει τις σκέψεις και τις ιδέες που έχει στο μυαλό του. Τα τελευταία χρόνια, έχει αρχίσει να φαίνεται ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ελλάδα για το creative writing και την ανάπτυξη δεξιοτήτων δημιουργικής γραφής.

Ο όρος Δημιουργική Γραφή είναι η μετάφραση του αγγλοσαξονικού όρου creative writing το οποίο σημαίνει η έκφραση για ότι κρύβει ο άνθρωπος και θέλει να τα μοιραστεί ενδόμυχα με άλλα άτομα. Με τη Δημιουργική Γραφή παρουσιάζεται η φαντασία όπου ο δημιουργός φτιάχνει γεγονότα, χαρακτήρες και σκηνές, δίνει έκφραση στη χαρά, στη λύπη, στο θυμό, στο πάθος και επηρεάζει τόσο τον συγγραφέα όσο και τον αναγνώστη(Τίγκας: 2019).

4.1 Η Δημιουργική Γραφή και εκπαίδευση

Η Δημιουργική Γραφή, στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος, πλησιάζει τον τομέα εκπαίδευσης της λογοτεχνίας. Υποστηρίζεται πως στην εκπαιδευτική διαδικασία η Δημιουργική Γραφή, με τις ιδιαίτερες διδακτικές παρεμβάσεις, αποτελεί τον έναν από τους δύο βασικούς πυλώνες της διδασκαλίας της λογοτεχνίας, αλλά και του ιδιαίτερου τρόπου που απαιτεί η λογοτεχνική ανάγνωση. Ο άλλος είναι η εξοικείωση του παιδιού με το βιβλίο και την ανάγνωση (φιλιαναγνωσία). Επίσης ανταποκρίνεται και στις τρεις βασικές λειτουργίες του αναγνώστη στη «λογοτεχνική ανάγνωση» (Poslaniek): α) στην αποκωδικοποίηση των συμβόλων του έργου, β) στην κατανόηση της στρατηγικής του σχεδιασμού του και γ) στην ενεργοποίηση της συναισθηματικής του κατάστασης (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος. Τ, 2013:38).

Στην εκπαίδευση η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής αντιμετωπίζεται σαν μία ελεύθερη έκφραση της προσωπικότητας του παιδιού, σαν μία «λεκτική διατύπωση της ατομικής δημιουργικότητας» ή σαν μία «γραπτή έκφραση», όπου τα παιδιά καταγράφουν τις ιδέες, τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις τους με δικά τους λόγια (Βακάλη Α-Ζωγράφου-Τσαντάκη, Κωτόπουλος Τ 2013:42).

Η Δημιουργική Γραφή είναι ένας τρόπος που διευκολύνει τους μαθητές να μάθουν να εκφράζονται στο γραπτό και προφορικό λόγο, κάτι το οποίο δυσκολεύει τα περισσότερα παιδιά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, η σωστή διαχείριση του λόγου, όταν γίνεται με παιγνιώδη τρόπο, δίνει κίνητρα για να διεγείρεται η παιδική δημιουργικότητα και η φαντασία του παιδιού. Επιπλέον, μέσα από το παιχνίδι και τη μάθηση του λόγου το παιδί «διευκολύνεται» και στη γραπτή έκφραση ιδεών. Η δημιουργική γραφή δεν έχει σαν σκοπό, να ανακαλύψει «συγγραφείς», παρόλο που πολλές φορές προκύπτουν τέτοια talέντα. Οι μαθητές είναι απαραίτητο να έρχονται σε επαφή και να μαθαίνουν μέσα στο χώρο του σχολείου διάφορα λογοτεχνικά είδη.

Υπάρχουν μελέτες, σύμφωνα με τις οποίες η Δημιουργική Γραφή παρουσιάζει πολλαπλότητες σε σχέση με τον σκοπό, τη λειτουργία και τον εκπαιδευτικό της ρόλο. Σύμφωνα με τον Raynor (2001), η Δημιουργική Γραφή είναι για ορισμένους ίδια με τη δημιουργία ενός νεωτερικού γραπτού κειμένου, που δύναται να καλύπτει ένα μεγάλο μέρος ασκήσεων και δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη λογοτεχνία. Υπάρχουν όμως και άτομα τα οποία θεωρούν σαν δημιουργικό γράψιμο κάτι το οποίο δεν είναι αντιγραφή από κάποιο άλλο κείμενο, αλλά είναι αποτέλεσμα της αυτό-δημιουργικής έκφρασης αυτού που συγγράφει.

Σύμφωνα με τον Dawson (2005) η Δημιουργική Γραφή «αντικρίζεται» σαν μια ελεύθερη έκφραση της προσωπικότητάς του παιδιού, σαν μία λεκτική διατύπωση ατομικής δημιουργικότητας ή σαν μια γραπτή έκφραση, στην οποία τα παιδιά τοποθετούν στο χαρτί τις ιδέες, τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους με τα δικά τους λόγια. Πρόκειται για μία γραφή που είναι πρωτότυπη, σε αντίθεση με την «μιμητική γραφή» (Κωτόπουλος-Παπαντωνάκης, 2011:30-31).

Επομένως, η δημιουργική γραφή ωθεί τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με το λόγο και να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους, ενώ παράλληλα να επινοήσουν και να ανακαλύψουν τους προσωπικούς τους τρόπους γραφής (Κωτόπουλος Τ., 2018).

4.2 Η Δημιουργική Γραφή και η λογοτεχνική ανάγνωση

Η Δημιουργική γραφή και η δημιουργική ανάγνωση είναι έννοιες άμεσα συνδεδεμένες θεωρητικά και πρακτικά, γιατί η μια αναλύει και η άλλη προσπαθεί να κάνει πράξη. Ο Προύστ στον «Ξανακερδισμένο Χρόνο» αναλύει πως η γραφή υπάρχει στη μετάφραση ενός εσωτερικού βιβλίου και η ανάγνωση σε μία νέα μετάφραση που έχει σαν αποτέλεσμα ένα άλλο εσωτερικό βιβλίο. Αρκετοί θεωρητικοί των τελευταίων δύο αιώνων εξετάζουν πως το παιχνίδι αποτελεί μέρος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Freud «Ανθρωπολογία και Κοινωνιολογία», Benveniste και Wittgenstein «Ψυχολογία και Παιδοψυχολογία», Piaget, Winnicot και Bruner «Οικονομία», Neumann και Morgenstern, Φιλοσοφίας) με τον Schiller να, να δηλώνει χαρακτηριστικά στις επιστολές πως ο «άνθρωπος παίζει μόνο όταν είναι άνθρωπος, με όλη τη σημασία της λέξης, και είναι ολοκληρωμένος άνθρωπος μόνο όταν παίζει» (Schiller 1990:122).

Η πρωτοποριακή μελέτη «Homo Ludens», του Ολλανδού ιστορικού Johan Huizinga, αναφέρει το παιχνίδι ως κύριο αντικείμενο απασχόλησης του ανθρώπου και που ενδεχομένως η κουλτούρα και ο πολιτισμός βασίζεται σε αυτό. Μέσω της φαντασίας και του θέλητρου ο άνθρωπος πετυχαίνει να ξεπεράσει την ανία, τη σκληρότητα και τη βιαιοπραγία, καθώς και την καταπίεση που δέχεται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες, όπως η οικογένεια, το σχολείο, η εργασία, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, οι φίλοι κ.α. (Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Ι., 2013:39-40).

Οι δραστηριότητες της Δημιουργικής Γραφής συνδέουν τη λογοτεχνία με τη δημιουργικότητα των μαθητών, με πρακτικές συγγραφής και με τη δημιουργία αναγνωστών μέσω της εμπειρικής δραστηριότητας. Τα παιδιά, με παιχνιδιάρικο τρόπο, εισάγονται στον κόσμο της αφήγησης και στα κύρια στοιχεία της όπως η πλοκή, οι χαρακτήρες, ο χρόνος κ.α. Στο παιχνίδι παρατηρείται ότι συμμετέχει η φαντασία, οι φανταστικοί ήρωες, τα μυθικά πλάσματα, οι άγνωστοι τόποι και ο χρόνος είναι ανεξάντλητος. Για αυτό το λόγο είναι απαραίτητο στην παιδική ηλικία να αφηγούμαστε την παιδική λογοτεχνία, διότι είναι πιο ελκυστική και κατανοητή στα παιδιά σε σχέση με τα μεγάλα λογοτεχνικά έργα.

Η φιλική σχέση του παιδιού με το λογοτεχνικό βιβλίο το βοηθάει να αναπτύξει την κριτική και δημιουργική του σκέψη, να δραστηριοποιήσει τη φαντασία του και την εφευρετικότητα του, να αποκτήσει καλαισθησία, να δοκιμάσει τα συναισθήματά του, καλλιεργώντας με αυτό τον τρόπο τη συναισθηματική του νοημοσύνη, τη γλωσσική του έκφραση και διαμορφώνοντας την προσωπικότητά του. Για αυτόν τον λόγο η παιδική λογοτεχνία απευθύνεται στα μικρά παιδιά με τρόπο απλό και αισιόδοξο, αλλά και διασκεδαστικό και διδακτικό παράλληλα. Όταν μία λογοτεχνική ανάγνωση ακολουθείται

από μία πράξη δημιουργικής γραφής, το παιδί εκπαιδεύεται και εισάγεται σε μία διαδικασία που το κάνει πιο ώριμο και ικανό αναγνώστη.

4.3 Η Δημιουργική Γραφή ως «γνωστικό αντικείμενο»

Οι Harper and Kroll (2008:1) (Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ, Κωτόπουλος Τ., 2013:46-47) θεωρούν πως η θεμελίωση της Δημιουργικής Γραφής σαν πανεπιστημιακό γνωστικό αντικείμενο καθορίζεται από τρεις άξονες: α) την εφαρμογή, β) την έρευνα και γ) την παιδαγωγική. Βασικοί στόχοι του ακαδημαϊκού κλάδου της Δημιουργικής Γραφής είναι να εισάγει τους φοιτητές στις περιοχές ενός συνόλου γνώσεων πάνω στην Δημιουργική Γραφή και τις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρειάζονται προκειμένου να είναι ικανοί να τις μεταδώσουν στους μαθητές τους. Επίσης, η Δημιουργική Γραφή έχει ως σκοπό την οικειοποίηση του μαθητή με τη συγγραφή και την ανάγνωση.

Η Δημιουργική Γραφή σαν γνωστικό αντικείμενο δίνει έμφαση στη δημιουργική σκέψη και οδηγεί στην απόκτηση δεξιοτήτων γραφής και στην παραγωγή λόγου. Ασχολείται εν ολίγοις με το συνδυασμό του προφορικού και του γραπτού λόγου. Δεν έχει σαν στόχο να ανακαλύψει ταλέντα στη συγγραφή, αλλά δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να έρθουν σε επαφή στην τάξη με διάφορα λογοτεχνικά είδη, χωρίς να έχουν το φόβο του σωστού και του λάθους (Morley,2009:6), (Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ, Κωτόπουλος Τ., 2013:47).

Ωστόσο η Δημιουργική Γραφή αναπτύσσεται συνέχεια, με αποτέλεσμα να αναγνωρίζεται σαν ένα γνωστικό αντικείμενο που είναι δυνατόν να διδάσκεται στην εκπαίδευση ακόμα και στην προσχολική ηλικία (Κωτόπουλος Τ. ,2011).

Ο Αριστοτέλης (384 π.χ-322 π.Χ.), ο οποίος ήταν αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και επιστήμονας, αποτελεί μία από τις πρώτες πηγές στις οποίες εντοπίζονται υποδείξεις στους μαθητές για τη γραφή. Στα σχολεία, στα κολέγια και στα πανεπιστήμια το πεδίο της αναπτύσσεται συνέχεια, με αποτέλεσμα να αναγνωρίζεται σαν ένα γνωστικό αντικείμενο που είναι δυνατόν να διδάσκεται στην εκπαίδευση. Από την προσχολική ηλικία μέχρι τα Πανεπιστήμια, σε μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές προκαλεί ενδιαφέρουσες συζητήσεις, οι οποίες με τη σειρά τους ερμηνεύουν αξιολογημένα αποτελέσματα. Συνδέεται με πανεπιστημιακά μαθήματα όπως η λογοτεχνία, η γλώσσα, το θεατρικό παιχνίδι, η μουσική, η ψυχολογία, των Τ.Π.Ε κ.τ.λ. (Κωτόπουλος 2011).

Σαν γνωστικό αντικείμενο η Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα εμφανίζεται και αναπτύσσεται τα τελευταία κυρίως χρόνια, αποτελώντας ένα διεπιστημονικό εργαλείο για τη διαδικασία της γνώσης και της εμπειρίας του ανθρώπου. Ο λόγος είναι ότι η διδαχή της

δημιουργικής γραφής ανακατεύει δύο αλληλοσυμπληρούμενα στοιχεία: το ένα είναι η πράξη, να γράφεις και το άλλο είναι να έχεις κριτική σκέψη στην πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της. Επομένως, καλλιεργεί την ικανότητα στο γράψιμο αλλά και στο να επεξεργαστείς νοητικά αυτά που θες να γράψεις. Επιτρέπει την έκφραση ιδεών και συναισθημάτων και τη σωστή χρήση του γραπτού λόγου.

Εφόσον δεχόμαστε τη Δημιουργική Γραφή σαν μία γραφή η οποία βασίζεται στις πληροφορίες που αποκτά κάποιος και στο πώς τις εφαρμόζει, καταλαβαίνουμε πως δεν είναι εύκολο να ορίσουμε τις ενέργειές της. Η αξιολόγηση στον κλάδο της δημιουργικής γραφής επηρεάζει το αποτέλεσμά της και δημιουργεί μία προδιάθεση να επαναλάβει τη διαδικασία, προκειμένου να την οδηγήσει σε ένα επιτυχές αποτέλεσμα. Η ορθή αξιολόγηση γίνεται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη συλλογή των ενεργειών της. Αυτός που γράφει αναγνωρίζει μία διατύπωση απόψεων, όπως μεθόδους καλυτέρευσης, μέσα από την επαφή με έργα άλλων, με τους οποίους μπορεί να συσχετίσει και να θέσει τις δικές του ιδέες για να καταφέρει να ανακαλύψει, να τροποποιήσει και να αλλάξει και να παρουσιάσει μέρος της δουλειάς του.

Επομένως, η δημιουργική γραφή διαφέρει από τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα και τον τρόπο διδασκαλίας τους στους πανεπιστημιακούς χώρους στο ότι ασχολείται με δραστηριότητες από μία πλευρά, ενώ παράλληλα αποδέχεται μία σκέψη τόσο της δραστηριότητας όσο και του αποτελέσματος.

Μέχρι σήμερα οι χώροι όπου διδάσκεται η Δημιουργική Γραφή δεν ήταν πανεπιστημιακοί. Υπήρχε ανεπάρκεια ή έλλειψη ενδιαφέροντος να δημιουργηθούν τμήματα δημιουργικής γραφής, από τη στιγμή όμως που η Δημιουργική Γραφή, εμφανίστηκε, έχει αποκτήσει προοδευτικό κύρος στο πανεπιστημιακό περιβάλλον.

4.4 Η Δημιουργική Γραφή στην Ελληνική Εκπαίδευση

Η διδασκαλία της Δημιουργικής γραφής ξεκινάει από τις τάξεις του νηπιαγωγείου έως και τις αίθουσες των πανεπιστημίων. Είναι ένα «μάθημα» το οποίο μπορεί να διδαχθεί σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, αρκεί να υπάρχουν ικανοί άνθρωποι να τη διδάξουν, έτσι ώστε να γίνει κατανοητή, ενδιαφέρουσα αλλά και χρήσιμη προς τα παιδιά, τους μαθητές και τους φοιτητές γενικότερα.

Η Δημιουργική Γραφή έχει κάνει την εμφάνισή της στην Ελληνική εκπαίδευση σαν ειδική παιδαγωγική εφαρμογή. Η πρακτική της παρουσιάζεται τα τελευταία δέκα χρόνια σαν άτυπη, μη θεσμοθετημένη εκπαίδευση. Παρόλα αυτά δεν επηρεάστηκε από τη χρήση του

διαδικτύου και την ψηφιοποίηση του βιβλίου. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες της Ντιούδη (2012) και της Φιλιππούλου (2013), η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στην τυπική εκπαίδευση γίνεται:

- Στα καλλιτεχνικά σχολεία της χώρας.
- Σε πανεπιστημιακά τμήματα, με προπτυχιακά, μεταπτυχιακά μαθήματα και με σεμινάρια.
- Σε πιλοτικά προγράμματα στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (πειραματικά σχολεία).
- Με τη μορφή επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και επισκέψεων συγγραφέων στα σχολεία, σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.
- Από φορείς δια βίου εκπαίδευσης (εκπαίδευσης ενηλίκων).

Στην τυπική εκπαίδευση τοποθετούνται και τα εργαστήρια της Δημιουργικής Γραφής σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία. Το 1983 διδάσκεται για πρώτη φορά η Δημιουργική Γραφή στη «Χριστιανική Ένωση Νεανίδων» Αθηνών. Πρωτοπόρος σε αυτό το τόλμημα ήταν ο ποιητής Νίκος Φωκάς, ο οποίος δίδασκε τη δημιουργική ποίηση σε αυτό το εργαστήριο περίπου για δέκα χρόνια, όταν και σταμάτησε η λειτουργία του. Το 2002 εξαπλώνεται η φήμη των εργαστηρίων, όταν το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης Λογοτεχνίας και Επιστημών του Ανθρώπου (EKEMEM) και, το 2005 ,το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) συμπεριλαμβάνουν στα σεμινάρια τους τη Δημιουργική Γραφή. Το 2012 δημιουργούνται στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής και η διδασκαλία γίνεται είτε δια ζώσης, είτε εξ αποστάσεως. Τα τελευταία χρόνια συγκροτούνται εργαστήρια σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας από σημαντικούς εκδοτικούς οίκους και βιβλιοπωλεία (Κουζέλη Λ, 2015).

Σχετικά με την άτυπη εκπαίδευση, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς προτείνουν μαθήματα Δημιουργικής Γραφής, τα οποία τις πιο πολλές φορές δεν προσφέρουν κάτι, γιατί δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τους συμμετέχοντες. Όσον αφορά το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υπενθυμίζεται πως οι μαθητές έως και σήμερα εξασκούνται περισσότερο στη γραφή πεζού και όχι ποιητικού κειμένου, από τη στιγμή που η διεθνής επιστημονική κοινότητα παρουσιάζει την αξία της διδασκαλίας της ποίησης στο σχολικό περιβάλλον. Η Hinder (στο Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη, Κωτόπουλος, 2013: 52-54) αναφέρει πως «ίσως ο πιο σημαντικός στόχος όταν διδάσκεις ποίηση, είναι να μπορέσεις να εμπνεύσεις στους μαθητές σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους να εκτιμήσουν την ομορφιά του οργανωμένου λόγου».

Στην Προσχολική Εκπαίδευση τα Προγράμματα Σπουδών που ισχύουν (Δ.Ε.Π.Π.Σ και Α.Π.Σ, 2002) περιέχουν δημιουργικές δραστηριότητες που μοιάζουν με τα λογοτεχνικά

κείμενα. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου που από το 1999 από τη μία πλευρά δημιουργεί τη γωνιά της βιβλιοθήκης-ανάγνωσης, όπου τα παιδιά μπορούν να συνεργάζονται σαν ομάδες προκειμένου να δημιουργείται ένα ευχάριστο και οικείο περιβάλλον, από την άλλη πλευρά ενδυναμώνει τη βιβλιοθήκη της τάξης με εικονογραφημένα παραμύθια και παράλληλα δημιουργεί τη δανειστική βιβλιοθήκη, έτσι ώστε τα παιδιά να δανείζονται βιβλία από το σχολείο για να τα διαβάζουν με τους γονείς στο σπίτι.

Στα σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα παρατηρείται η τάση να διαμορφώνονται τα γνωστικά αντικείμενα προκειμένου να παρέχουν στον παιδαγωγό τη δυνατότητα να σχεδιάζει δραστηριότητες κατανοητές για τα παιδιά, ώστε να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, να κοινωνικοποιηθούν και να γνωρίσουν τον κόσμο. Το σημερινό ΔΕΠΠΣ αναγνωρίζει τη σύνδεση της προσχολικής ηλικίας με τις άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης.(ΔΕΠΠΣ, 2014).

4.5 Οι ιδιαιτερότητες του Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής

Στην προσχολική εκπαίδευση, το εργαστήριο της δημιουργικής γραφής μπορεί να δημιουργηθεί στη γωνιά της βιβλιοθήκης. Εκεί τα παιδιά συγκεντρώνονται όλα μαζί για ανάγνωση, κουβεντούλα και αφήγηση ιστοριών και παραμυθιών. Η γωνιά της βιβλιοθήκης είναι από τις πιο ευχάριστες και δημιουργικές γωνιές των νηπίων, γιατί όλα μαζί συμμετέχουν και συνεργάζονται, εξασκούνται σε παιδικά βιβλία, εικόνες, εφημερίδες, περιοδικά και φωτογραφίες και εκφράζουν τις απορίες και τις απόψεις τους ανάλογα με τα θέματα που παρουσιάζονται. Ο νηπιαγωγός οργανώνει δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, συνδυάζει τα βιώματα, τις εμπειρίες των παιδιών, τις απόψεις και τις επιλογές τους με ποιοτική παιδική λογοτεχνία και βοηθάει τα νήπια να κατανοήσουν τα κείμενα αλλά και να συνθέσουν δικά τους κείμενα που βγάζουν νόημα.

Εργαστηριακή θεωρείται και η ομαδική εργασία στο νηπιαγωγείο, δηλαδή η οργάνωση δράσεων με τη συμμετοχή των νηπίων.(Καρακίτσος, 2011:34). Ο νηπιαγωγός, όταν επιλέξει μία εργασία, συγκεντρώνει τα παιδιά όλα μαζί και τα καθοδηγεί με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε το κάθε παιδί να έχει τη διάθεση να συνεργαστεί, να συμμετέχει, να δημιουργήσει, να χρησιμοποιεί επιχειρήματα, να εκφραστεί ελεύθερα και να υπάρχει γενικότερα ένα κλίμα αποδοχής και σεβασμού από όλη την ομάδα. Αυτά καλό είναι να γίνονται με βάση το παιχνίδι, που αποτελεί ένα ευχάριστο μέσο για το παιδί.

Ο Oliver (2001:xxiii), (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ. 2013:65), ο οποίος έχει υλοποιήσει πολλά εργαστήρια ποιητικής γραφής σε σχολεία της

Αμερικής, θεωρεί πως όλα τα παιδιά έχουν την ικανότητα να εκφραστούν, είναι ικανά να μας προκαλέσουν εντύπωση με το αποτέλεσμα της εργασίας τους και μας πείθουν με τις ικανότητές τους ότι εμπιστεύονται τον εκπαιδευτικό να τα οδηγήσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα, δημιουργώντας το κατάλληλο περιβάλλον και παρέχοντας κίνητρα και κατάλληλα υλικά.

Η πιο σημαντική προσφορά των εργαστηρίων της δημιουργικής γραφής είναι η πρακτική άσκηση, η οποία παρέχει κατάλληλες συμβουλές και εμπειρίες, και η ενασχόληση των μαθητών και των σπουδαστών με τη γραφή και τη γλώσσα. Ορισμένοι θα γίνουν συγγραφείς, αλλά και για αυτούς που δεν θα γίνουν, ο σωστός τρόπος γραφής και λόγου είναι χρήσιμος πάντα και παντού, από την καθημερινή ενασχόληση με οποιαδήποτε ειδικότητα, μέχρι τη συναναστροφή με άλλους ανήλικους και ενήλικες. Επομένως, η Δημιουργική γραφή προτείνει ένα σύνολο γνώσεων, με τις οποίες οι μαθητές εισέρχονται στον κόσμο της λογοτεχνίας, η οποία ορίζει τα γραπτά και τα προφορικά ήδη του λόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τα νήπια τα οποία δραστηριοποιούνται σε καθημερινές δράσεις και ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, υπό την καθοδήγηση του νηπιαγωγού, μαθαίνουν να εκφράζονται πιο σωστά, όπως και να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους, με αποτέλεσμα να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν σωστά και όμορφα στο μέλλον, στο γραπτό και τον προφορικό λόγο. Εκπαιδεύονται στην αφήγηση, την περιγραφή, τη διήγηση, το διάλογο, την απομνημόνευση και την απαγγελία.

Οι ασκήσεις της Δημιουργικής Γραφής παράγουν ερωτήσεις, με αποτέλεσμα τα παιδιά να κάνουν συνδυασμό της γνώσης και των βιωμάτων τους, να προβάλουν διαφορές και ομοιότητες των πληροφοριών που δέχονται, να αναπτύσσουν τη σκέψη τους κ.α. Επομένως η προσφορά της Δημιουργικής Γραφής είναι ιδιαίτερα σημαντική τόσο στην εξέλιξη της μάθησης τους, όσο και στο να συνδυάσουν δεξιότητες και ικανότητες. Επιπλέον, είναι ένα μέσο επικοινωνίας, εφόσον επιτρέπει στο νήπιο να εκφράσει συναισθήματα, σκέψεις, ιδέες, απορίες, διαφωνίες και διαφορές που συναντάει είτε με τους συμμαθητές, είτε με τους φίλους, είτε με την οικογένειά του.

Η Δημιουργική γραφή επίσης σχετίζεται με τη λογοτεχνία και ειδικά με την Παιδική Λογοτεχνία (παραμύθι), με την οποία το παιδί από την προσχολική ηλικία αποκτά γνώσεις στην επεξεργασία και στη δημιουργία κειμένων. Το παιδί πέρα από αναγνώστης γίνεται και ένας μικρός συγγραφέας. Γενικότερα τα νήπια με ασκήσεις και δραστηριότητες στη Δημιουργική Γραφή αποκτούν οφέλη όπως:

- Βοηθούνται στην ανάλυση και την περιγραφή.
- Αναπτύσσουν την ικανότητα σύνθεσης πληροφοριών και ιδεών, καθώς εντοπίζουν διαφωνίες και διαφορετικές αποδείξεις (τι πιστεύετε ότι συνέβη στην πραγματικότητα;)
- Ενισχύονται στις λήψεις αποφάσεων.
- Ενθαρρύνονται στη μεταβίβαση ιδεών και τη μετάδοση γνώσεων.
- Μαθαίνουν να μην είναι ανυπόμονα, γιατί τους δίνεται η ευκαιρία να ψάχνουν, να ανακαλύπτουν και να ασχολούνται με κάτι ενδιαφέρον με παιγνιώδη τρόπο.
- Αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη, εφόσον συμμετέχουν σε συνομιλίες με άλλους συνομηλίκους ή και ενήλικες.
- Μαθαίνουν να συνεργάζονται, να λειτουργούν ομαδικά και να αναλαμβάνουν ευθύνες (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη, Κωτόπουλος 2013: 89-90).

5.1 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο

Το ενδιαφέρον του ανθρώπου για τη γλώσσα ξεκινάει από πολύ παλιά. Θεωρείται ότι από την αρχαιότητα είχαν πραγματοποιηθεί αρκετές έρευνες και μελέτες για τη γλώσσα, που στηριζόταν σε αρχές και αξίες για να μεταδώσουν τη γνώση της, σε σχέση με θεωρίες μάθησης και είδη διδασκαλίας που καθιερώνονται στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Οι επιδιώξεις του νηπιαγωγείου, μέσα στο πλαίσιο των στόχων που ορίζει η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, είναι να ενισχύσουν τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά.

Παρόλο που τα αναλυτικά προγράμματα παρουσιάζουν ένα πλάνο, το οποίο είναι χρήσιμο να καθορίζει τις ενέργειες του νηπιαγωγού, ο ίδιος χρειάζεται να ανακαλύψει τους τρόπους με τους οποίους θα διδάξει και θα παρουσιάσει το οποιαδήποτε θέμα στα παιδιά. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποκτήσει γνώσεις, έτσι ώστε να μάθει να σχεδιάζει και να προσαρμόζει δραστηριότητες, οι οποίες θα κινούνται σε διαφορετικούς στόχους, με διδακτικές πρακτικές και κινητικές δεξιότητες ανάλογες με την ηλικία των παιδιών και σωστά προσαρμοσμένες για την υγιή και καλή ανάπτυξη τους.

Η γλώσσα είναι ένα κατάλληλο εργαλείο επικοινωνίας για τα νήπια. Είναι η προετοιμασία τους για την ομαλή μετάβαση τους στο δημοτικό σχολείο. Είναι ωφέλιμο να σημειώσουμε τη σημασία που έχει η καλλιέργεια της γλώσσας από τη νηπιακή ηλικία, η οποία συνδέεται με την μαθησιακή τους εξέλιξη. Επιπλέον η γλώσσα, θεωρείται το μέσο με το οποίο το παιδί μιμείται εικόνες, εκφράσεις, κινήσεις, γεγονότα, αλλά και το μέσο με το

οποίο ανταλλάσσει απόψεις, συναισθήματα, ιδέες κ.τ.λ. (Βακάλη Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ, Κωτόπουλος Γ., 2013). Για αυτόν τον λόγο κύριος σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας χρειάζεται να είναι η προαγωγή της αποτελεσματικής επικοινωνίας για τη μητρική αλλά και για οποιαδήποτε άλλη γλώσσα και δημιουργία αρκετών ομιλητών οι οποίοι θα εξοικειώνουν το λόγο τους στις ανάλογες συνθήκες επικοινωνίας. (Ντίνας Κ.- Γώτη Ε. 2016: 20-21).

Η γλωσσική αγωγή συμβάλλει στο να κοινωνικοποιούνται τα παιδιά, να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά της γλώσσας και να αντιληφθούν πως η διαδικασία του λόγου (προφορικού-γραπτού) είναι μια διαδικασία δημιουργική, η οποία στηρίζεται στα βιώματα, τις εμπειρίες και τις σκέψεις τους. Είναι σημαντική η ενεργή συμμετοχή του νηπίου στη δημιουργία της γνώσης.

Υπάρχουν ποικίλες γλωσσικές δραστηριότητες, όπως:

- Δραστηριότητες προφορικού λόγου, όπου τα νήπια εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους και μαθαίνουν να επικοινωνούν και να συνεργάζονται με άλλα παιδιά.
- Δραστηριότητες ανάγνωσης, μέσα από τις οποίες εισάγεται το παιδί στην αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου.
- Δραστηριότητες γραπτής έκφρασης για να μάθει το παιδί να εργάζεται και πώς να παράγει στο γραπτό λόγο ό,τι μαθαίνει στον προφορικό.
- Δραστηριότητες λογοτεχνίας σαν είδος λόγου. (Δ.Ε.Π.Π.Σ, 2006- 2007)

5.2 Η Γλωσσική Αγωγή στο νηπιαγωγείο μέσα από το παραμύθι

Τα παραμύθια αποτελούν ένα πολύτιμο εργαλείο για τους μικρούς μαθητές, εφόσον τους προσφέρουν γλωσσικά, κινητικά και προσωπικά οφέλη σε ένα ασφαλές και οικείο περιβάλλον όπως είναι το νηπιαγωγείο. Η αφήγηση παραμυθιών στα νήπια, η εμπλοκή τους σε συζητήσεις και η συχνή επαφή τους με ιδιαίτερες λέξεις επηρεάζουν την πρόωμη ανάπτυξη του λεξιλογίου τους. Επιπρόσθετα, μέσα από τη διήγηση ιστοριών, δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να εντάξει ή να επαναλάβει νέο λεξιλόγιο και να εκθέσει τους μαθητές σε ποικίλα γλωσσικά πλαίσια (Halliwell, 1992).

Μέσα από το παραμύθι οι μαθητές ωθούνται να σχεδιάσουν παιχνίδια, να υποδυθούν ρόλους, ή να συμμετάσχουν σε μια σειρά από σωματικές δραστηριότητες οι οποίες καλύπτουν την ανάγκη των παιδιών για ενέργεια και κινητοποίηση, τους δίνουν ευκαιρίες να γνωρίσουν εξολοκλήρου τα μη λεκτικά στοιχεία της γλώσσας. Τα σωματικά παιχνίδια δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να αποκτήσουν πλούσια εμπειρία στη χρήση της γλώσσας μέσα από

τη συμμετοχή τους σε αυτά μαθαίνοντας να ακολουθούν οδηγίες και κανόνες του παιχνιδιού, όταν ζητούν διευκρινήσεις από τον εκπαιδευτικό και όταν αλληλοεπιδρούν με τους συνομήλικους (Γρίβα - Χοστελίδου, 2012)

Σε ένα παιδαγωγικό πλαίσιο τα παραμύθια και οι δραστηριότητες που τα ακολουθούν, όπως τα παιχνίδια, τα παιχνίδια ρόλων, η δραματοποίηση παρέχουν ευκαιρίες στα παιδιά να χρησιμοποιούν διαφορετικούς συνδυασμούς της πολλαπλής νοημοσύνης τους, ως σημεία εισόδου για τη μάθηση (Gardner, 1999). Οι εκπαιδευτικοί μέσα από τη δραματοποίηση των παραμυθιών μπορούν να ενθαρρύνουν τα παιδιά και να τα παρακινούν ώστε να εκφράζονται ελεύθερα. Τα παιδιά όταν αναλαμβάνουν ρόλους εξοικειώνονται με τη γλώσσα, γνωρίζουν νέες ιδέες, παρατηρούν τους άλλους και εμπλουτίζουν τις εμπειρίες τους (Li-Yu Chang, 2009).

Η επικοινωνία επιτυγχάνεται όταν τα άτομα που συνεργάζονται έχουν την ικανότητα να χρησιμοποιήσουν σωστά την προφορική και τη γραπτή γλώσσα. Ο προφορικός λόγος αναπτύσσεται στην προσχολική ηλικία. Είναι γνωστό άλλωστε ότι μία γλώσσα, από πολύ μικρή ηλικία, πρώτα τη μιλάμε και αργότερα μαθαίνουμε να τη γράφουμε.

Μελέτες που έχουν γίνει στο παρελθόν έχουν αποδείξει πως, όταν τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στον προφορικό λόγο από το Νηπιαγωγείο, επηρεάζεται θετικά η μεταγενέστερη σχολική τους πορεία. Επίσης, παίζει σημαντικό ρόλο στις επιτυχίες ή αποτυχίες τους, εφόσον η σωστή μάθηση του προφορικού λόγου σχετίζεται με την εμπέδωση, καθώς και την ορθή σύνταξη, με όμορφο, πλούσιο λεξιλόγιο και κατανοητό γραπτό κείμενο. (Δαφέρμου κ.α,2006. Simonopoli, 2005). Η επιτυχία αυτών που προαναφέρθηκαν επιτυγχάνεται με τη σωστή και διαρκή παρατήρηση, καθοδήγηση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού. Επίσης, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει το οικογενειακό και το κοινωνικό περιβάλλον που μεγαλώνει το παιδί και τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεται, καθώς και τα οπτικό-ακουστικά ερεθίσματα που δέχεται και το βοηθούν να αναπτύξει τις ικανότητές του. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013: 68-70).

Το παραμύθι στο νηπιαγωγείο συμβάλει στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης και δίνει τη δυνατότητα στον/στην εκπαιδευτικό να σχεδιάσει και να υλοποιήσει διάφορες μεταφηγηματικές δραστηριότητες που εντάσσονται στα γνωστικά αντικείμενα του Δ.Ε.Π.Π.Σ.(Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών), όπως να εικονογραφήσουν το παραμύθι που άκουσαν ή να συζητήσουν μεταξύ τους ποια σκηνή θα ζωγραφίσουν με αποτέλεσμα την επικοινωνία και την ανταλλαγή απόψεων.

Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι σχετικές με τη ζωγραφική, τη δραματοποίηση, τη δημιουργία και αναδιήγηση ιστοριών και την αλλαγή του παραμυθιού σε ποίημα. Γενικότερα μέσα από διάφορα ερεθίσματα όπως είναι οι καταστάσεις προβληματισμού με αντικείμενα, εικόνες, ήχους και λόγο τα παιδιά ενθαρρύνονται στο νηπιαγωγείο να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες (Κουλουμπή- Παπαπετροπούλου, 2004).

Η συνεχής αφήγηση παραμυθιών βοηθάει στη δημιουργία ιστοριών από τα παιδιά, αλλά και η αφήγησή τους είναι απαραίτητη για την κατάκτηση γνώσεων. Επομένως, η συστηματική διδασκαλία και η κατάλληλη προετοιμασία δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να ακούσουν, να κοιτάξουν και να απολαύσουν, έτσι ώστε να θελήσουν μελλοντικά να διαβάσουν αλλά και να καλλιεργήσουν σωστά τη γλώσσα τους, όπως και να μάθουν να την εκφράζουν με ακρίβεια και σαφήνεια.

5.3 Προγράμματα σπουδών στη Γλωσσική αγωγή και τη Λογοτεχνία

Σκοπός του Νηπιαγωγείου είναι να βοηθήσει τα παιδιά στη σωστή ανάπτυξή τους ως προς το σωματικό, συναισθηματικό, νοητικό και ψυχικό τους κόσμο. Το νηπιαγωγείο θεωρείται ως δεύτερος φορέας, μετά την οικογένεια, κοινωνικοποίησης του νηπίου. Τα προγράμματα του νηπιαγωγείου, για να έχουν θετικά αποτελέσματα, χρειάζεται να στηρίζονται:

- στη γνώση ως προς το πώς μαθαίνουν και αναπτύσσονται τα παιδιά και
- στο σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων, έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν θέληση και διάθεση για μάθηση.

Ένα νέο Πρόγραμμα Σπουδών δε σημαίνει ότι ακυρώνει το προηγούμενο ή ότι προτείνει σημαντικές αλλαγές στους στόχους, στα περιεχόμενα και στην οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας. Απλά γίνεται αναθεώρηση παλαιών προγραμμάτων με βάση τις νέες απαιτήσεις, αλλαγές αλλά και εξελίξεις που παρουσιάζονται εντός και εκτός της χώρας. Στη σημερινή εποχή παρατηρούνται αρκετές αλλαγές ως προς το επίπεδο και τις επιρροές που δεχόμαστε, με αποτέλεσμα να απαιτείται η αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών και η προσαρμογή του στα νέα δεδομένα.

Οι αλλαγές στα ελληνικά σχολεία, όπως η διετής υποχρεωτική φοίτηση στα νηπιαγωγεία, η προσθήκη μαθημάτων και τα προγράμματα της Ευρώπης, δημιούργησαν τη βελτίωση του προγράμματος σπουδών, η οποία σχετίζεται με το περιεχόμενο και τη χρήση τους από τους εκπαιδευτικούς. (ΔΕΠΠΣ 2002).

Ως προς το περιεχόμενο:

- Αναγνωρίζονται οι αρχές της διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής.
- Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην επικοινωνία νηπιαγωγού και οικογένειας.
- Παρουσιάζεται η ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων των παιδιών.
- Προτείνονται δραστηριότητες που διευκολύνουν τη μετάβαση του παιδιού από την οικογένεια στο νηπιαγωγείο και από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό.

Ως προς τη χρήση τους από τους εκπαιδευτικούς.

- Κάθε μαθησιακή περιοχή συνοδεύεται από κείμενο που εξηγείται η σημασία, η λογική ανάπτυξη και η δομή της, όπου δίνονται κατευθύνσεις στον εκπαιδευτικό σχετικά με την διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση της μάθησης.
- Γίνεται διευκρίνιση πως συνδέονται οι μαθησιακές περιοχές μεταξύ τους.
- Προτείνονται δραστηριότητες προκειμένου να πραγματοποιηθούν μαθησιακοί στόχοι.

Η Γλωσσική αγωγή αποτελούσε και αποτελεί το βασικό άξονα στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Με τη γλώσσα εκδηλώνουμε τις σκέψεις μας και ό,τι έχουμε μάθει, επικοινωνούμε, εκφράζουμε το παράπονο ή τη χαρά μας κ.τ.λ. Το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Γλώσσας στο Νηπιαγωγείο στηρίζεται στην προσέγγιση, με την οποία η γνώση και η γλώσσα χτίζονται σε ένα κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο ενισχύει τις προσπάθειες των παιδιών να καταφέρουν να φτάσουν στην επιτυχία. Είναι φυσικό να κάνουν λάθη, τα οποία χρειάζεται να γίνονται δεκτά και να υπάρχει καθοδήγηση προκειμένου να τα διορθώνουν. Για αυτό το λόγο προτείνονται στους εκπαιδευτικούς της προσχολικής ηλικίας δραστηριότητες προφορικού λόγου και γραφής, οι οποίες χρειάζεται να είναι ενδιαφέρουσες και να παρουσιάζονται με παιγνιώδη τρόπο στα νήπια.

Η παιδική λογοτεχνία θεωρείται ένα ιδιαίτερα χρήσιμο μέσο για την καλλιέργεια της γραφής και της ανάγνωσης στα νήπια, η οποία ασχολείται με τη γλωσσική αγωγή και βοηθά στην ανάπτυξη της γλώσσας, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο των παιδιών και καλλιεργώντας την αντίληψη, την έκφραση και την αισθητική προσέγγιση της φύσης και της τέχνης. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013). Είναι απαραίτητο τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να ακούσουν, να διαβάσουν και να δουν λογοτεχνικά κείμενα εντός και εκτός σχολικού χώρου. Το νηπιαγωγείο, χρειάζεται να προετοιμάσει κατάλληλα τα νήπια ως προς την ανάγνωση και τη γραφή, για την ήπια μετάβαση του στο δημοτικό σχολείο.

Στο μάθημα της Λογοτεχνίας είναι χρήσιμο να υπάρχει στο νηπιαγωγείο ποικιλία διηγημάτων, όπως παραμύθια, μικρές ιστορίες, ποιήματα για μικρά παιδιά, παροιμίες στη γωνία της βιβλιοθήκης κ.α., έτσι ώστε το παιδί να είναι ένας ευχάριστος ανταγωνιστής και

ακροατής, αλλά και να μπορέσει να υπάρξει κριτική άποψη, ενδιαφέρον, επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των νηπίων που συμμετέχουν στην όλη διαδικασία.

Η αλλαγή η οποία έγινε το 1998-2000 με το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, παρέχοντας στα Προγράμματα γραμμική συνέχεια από το Νηπιαγωγείο έως και το Λύκειο, τοποθετεί το Πρόγραμμα Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Προσχολική Εκπαίδευση με νέες αρχές γλωσσικής διδασκαλίας και νέες τεχνικές μάθησης. Στηρίζεται στη θεωρία των ειδών του λόγου (Swales 1990) και την άποψη του Piaget για τη δόμηση της γνώσης (Βακάλη Α, Ζωγράφου - Τσαντάκη Μ, Κωτόπουλος Τ, 2013) όπου η γνώση της γλώσσας αναπτύσσεται μέσα από την επικοινωνία.

Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ 2002 προστέθηκε το μάθημα της γλωσσολογίας και συγκεκριμένα το γνωστικό αντικείμενο «Παιδί και Γλώσσα: Πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων της γλώσσας στο νηπιαγωγείο», το οποίο υπάρχει μέχρι και σήμερα με κύριο στόχο την καλλιέργεια του γραμματισμού στο σχολικό περιβάλλον και ιδιαίτερα του κριτικού γραμματισμού και τις διδακτικές του πρακτικές. Ο κριτικός γραμματισμός εμφανίζεται σαν ορισμός με δύο εκφράσεις, τη «γλωσσολογική» και την «παιδαγωγική», με τη μία να συνδέεται με τη Γλωσσολογία και την άλλη με την Παιδαγωγική, οι οποίες έχουν διαφορετικές αφετηρίες και άλλες γεωγραφικές περιοχές. Παρόλα αυτά έχουν τις ίδιες αρχές και τους ίδιους στόχους (Ντίνας Κ. - Γώτη Ε. 2016:34). Σκοπός του «γλωσσολογικού» κριτικού γραμματισμού είναι η απόκτηση κατάλληλων δεξιοτήτων γραμματισμού, που έχουν σχέση με την κριτική ανάγνωση προφορικών και γραπτών κειμένων και επιδιώκουν τη δημιουργία ατόμων που είναι σε θέση να ζητούν αναγνώριση, να είναι ενεργοί πολίτες και να συμμετέχουν στην Πολιτεία όπου ζουν παραγωγικά.

Η μάθηση της γραφής και της ανάγνωσης είναι μία διαρκή διαδικασία, η οποία αναβλύζει από το ίδιο το παιδί, ξεκινά από το πρώτο έτος της ζωής του και εξελίσσεται στη μετέπειτα ζωή του (Ντίνας Κ. - Γώτη Ε. 2016:26). Το νηπιαγωγείο είναι υπεύθυνο για τις στέρεες βάσεις σε ανάγνωση και γραφή με σκοπό να καλλιεργήσει τις σχετικές ικανότητες που χρειάζονται στα παιδιά. Οι δεξιότητες που χρειάζεται να αναπτυχθούν είναι αυτές της προφορικής επικοινωνίας, της ανάγνωσης και της γραφής, καθώς και της γραπτής έκφρασης. Γι' αυτό το λόγο είναι χρήσιμη στα σύγχρονα νηπιαγωγεία η γωνιά της βιβλιοθήκης, η οποία περιέχει εικονογραφημένα βιβλία κατάλληλα για την προσχολική ηλικία.

Ο/Η νηπιαγωγός αφηγείται με σκοπό τα νήπια να ακούν και να αντιλαμβάνονται τα κείμενα, σε συνδυασμό με την εικόνα. Με τον παιγνιώδη τρόπο η αφήγηση των βιβλίων γίνεται ευχάριστη προς τα παιδιά, τα οποία παρακινούνται να κατανοήσουν πως ο γραπτός

λόγος απεικονίζει τη γλώσσα και πως αυτό που διατυπώνει κάποιος προφορικά μπορεί να το μεταφέρει και γραπτά.

Τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους, να αποζητούν λύσεις και να κάνουν σύγκριση μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου με εύστοχες ασκήσεις, με αποτέλεσμα η ανάγνωση να γίνεται αποδεκτή στο παιδί και ευχάριστη. Με τον ίδιο τρόπο ανταπεξέρχονται και στη γραφή. Μαθαίνουν να γράφουν για να εκφράσουν τις ιδέες και τις σκέψεις τους, να γράφουν ευχές, προσκλήσεις και να βάλουν το όνομά του στη ζωγραφιά τους. Αυτό ονομάζεται δημιουργική γραφή.

Επίσης, ο/η νηπιαγωγός σε όλη αυτή τη διαδικασία καλείται να έχει θετική στάση απέναντι στα παιδιά, υπομονή, να τα καθοδηγεί σωστά, να δέχεται τα λάθη τους και με ευχάριστο τρόπο να τα διορθώνει, να παρατηρεί και να καταγράφει τυχόν ελλείψεις και αδυναμίες τους, όπως επίσης να δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες, ώστε τα παιδιά να μπορέσουν να αναδείξουν τη δημιουργικότητά τους και τις δυνατότητές τους.

Στο αναλυτικό πρόγραμμα η γλωσσική διδασκαλία κινείται περισσότερο σε διαφορετικά είδη κειμενικών λογοτεχνικών ιστοριών από εικονογραφημένα βιβλία, έτσι ώστε τα παιδιά να παρουσιάσουν πνευματικά και ψυχικά δημιουργικές δραστηριότητες που έχουν σχέση με τους ήρωες, τους χαρακτήρες, την εξέλιξη του μύθου μιας ιστορίας και την κατανόηση των εννοιών από τα παιδιά.

Τα σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα για την εκπαίδευση έχουν την τάση να σχηματίζονται πάνω σε ανεξάρτητα γνωστικά αντικείμενα. Στην προσχολική εκπαίδευση τα γνωστικά αντικείμενα υπάρχουν για να εξυπηρετούν τον παιδαγωγό στη δημιουργία δραστηριοτήτων σε κατάλληλες αναπτυξιακές πρακτικές και διερευνητικές δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα παιδιά, έτσι ώστε να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, να κοινωνικοποιηθούν και να γνωρίσουν τον κόσμο. Το Σύγχρονο ΔΕΠΠΣ αναγνωρίζει το παιδαγωγικό ρόλο και τη σύνδεσή του με τις άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης (Σουσιλόγου Κ-Ντολιοπούλου Ε. 2018: 4-5). Επομένως η εργασία τους είναι παραγωγική.

Επιπλέον, ο/η νηπιαγωγός καθοδηγεί και εκπαιδεύει τα παιδιά ώστε να ακούν, να ερευνούν, να ανακαλύπτουν, να θέτουν ερωτήσεις και απορίες και να αναπτύσσουν το μυαλό τους. Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν, και ιδιαίτερα η γλώσσα και λογοτεχνία, προσεγγίζεται μαθησιακά ως ένα πολυεπίπεδο αποτέλεσμα ιδεολογικών κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών, οι οποίες στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού είναι και πρέπει να είναι διερευνήσιμες και ερμηνεύσιμες (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: 2011, Γώτη Ε, Ντίνας Κ. , 2016: 49).

Επίσης, στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Νηπιαγωγείου για πρώτη φορά προστίθεται το μάθημα της δημιουργικής γραφής σαν έκφραση και σαν χρήση σε δραστηριότητες νηπίων, για τη δημιουργία προφορικού και γραπτού λόγου, όπως το να φτιάχνουν δικές σου τις ιστορίες αλλάζοντας τις λέξεις από βιβλία που έχουν ακροαστεί, βρίσκοντας συνώνυμα η αντώνυμα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γίνονται ασκήσεις δημιουργικής γραφής στα νήπια μέσα από λογοτεχνικά κείμενα, παραμύθια, ποιήματα, τραγούδια, περιοδικά κ.α. έτσι ώστε να βελτιωθεί ο προφορικός και γραπτός λόγος των παιδιών. Επομένως, οι σωστές μέθοδοι και προσεγγίσεις από την προσχολική κιόλας ηλικία του κριτικού γραμματισμού και της Δημιουργικής Γραφής προσφέρουν βελτιώσεις, καλλιέργεια και σωστή ανάπτυξη προφορικού και γραπτού λόγου στο κατάλληλο οργανωμένο μαθησιακό περιβάλλον (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ. 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ

ΗΛΙΚΙΑ

Ο ρόλος του/της νηπιαγωγού είναι πολύ σημαντικός στην ανάπτυξη της αφηγηματικής ικανότητας των παιδιών. Για παράδειγμα, η ανάγνωση εικονογραφημένων παραμυθιών είναι καθοριστικός παράγοντας για να κατανοήσει το παιδί τη σχέση του γραπτού λόγου με τον προφορικό λόγο. Δρα ως μέσον μεταξύ του κειμένου παιδικής λογοτεχνίας, διαφόρων ειδών, και του παιδιού.

Υπάρχουν δύο τύποι αλληλεπίδρασης μεταξύ νηπιαγωγού και παιδιού: η αδύναμη και η ισχυρή αλληλεπίδραση (Μιχαλόπουλου, 2002). Στην αδύναμη αλληλεπίδραση, ο/η νηπιαγωγός διαβάζει το παραμύθι, το εξηγεί πριν και μετά και κάνει επιφανειακές ερωτήσεις, που σχετίζονται κυρίως με τη μνήμη, την κατανόηση της πλοκής και την προσοχή του νηπίου. Στην ισχυρή αλληλεπίδραση, οι ερωτήσεις του/της νηπιαγωγού είναι πιο σοβαρές, απαιτούν επεξήγηση και αναπτύσσουν το διάλογο και προκαλούν προβληματισμούς, ενώ γίνεται προσπάθεια να κάνουν τα παιδιά συνδέσεις με τις δικές τους εμπειρίες. Παράλληλα, τα παιδιά εξοικειώνονται με τον προφορικό και το γραπτό λόγο. Τέτοιες είναι π.χ. το να δείχνει ο νηπιαγωγός το παραμύθι κατά την ώρα της ανάγνωσης, να συζητάει σχετικά με την πιθανή πλοκή με βάση τον τίτλο, να σχολιάζουν μαζί το εξώφυλλο κλπ.

Σημαντικές είναι και οι τακτικές ανάγνωσης για τις σχέσεις των παιδιών απέναντι στα παραμύθια. Μία συνεχής ροή αφήγησης, χωρίς διαλείμματα, ενισχύει την όλη απόλαυση του κειμένου, ενώ οι ανοιχτού τύπου ερωτήσεις ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των παιδιών και τους δίνει την ευκαιρία να απελευθερώνονται στο να εκφράζονται ελεύθερα. Πολύ σημαντικό είναι επίσης να ενθαρρύνεται η επαναφήγηση των ιστοριών.

Ένας παραστατικός τρόπος αφήγησης, ίσως και με κάποιο βοηθητικό μέσο (π.χ. η ποδιά και το καλαθάκι της Κοκκινোসκουφίτσας, το μαγικό ραβδί της νεράιδας, οι σπόροι που έχει ο Κοντορεβιθούλης κλπ.), προκαλεί ενθουσιασμό στα παιδιά και τα ωθεί να επαναφηγούνται τις ιστορίες που ξέρουν ήδη, να τις εμπλουτίζουν με δικές τους λεπτομέρειες ή και ακόμη να επινοούν τις δικές τους ξεχωριστές ιστορίες (Tristen-Dodge κ.α., 2004). Με αυτόν τον τρόπο η σχέση γραπτού και προφορικού λόγου γίνεται πιο κατανοητή, τα παιδιά διατηρούν σε μεγάλο βαθμό την πρωτοβουλία και ο νηπιαγωγός δρα κυρίως ως παρατηρητής, κάνοντας μόνο κάποιες αναγκαστικές παρεμβάσεις, όταν υπάρχει η ανάγκη πρόσθετης βοήθειας.

Εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος του νηπιαγωγού για την ευαισθητοποίηση των γονέων ως προς τη σημασία της ανάγνωσης ιστοριών και εικονογραφημένων βιβλίων. Με συχνή επικοινωνία μέσω επιστολών με τους γονείς, στα πλαίσια της ολιστικής προσέγγισης της διδασκαλίας μπορεί να συμβάλει στην εξέλιξη του παιδιού σε επιτυχημένο αναγνώστη. Επιπλέον, μπορεί να γίνουν και παραινέσεις, από την πλευρά του νηπιαγωγού, και για επίσκεψη σε βιβλιοθήκες για δανεισμό βιβλίων, καθώς και ενημέρωση για τη γωνιά της βιβλιοθήκης της τάξης κλπ.

Η λειτουργία της Δημιουργικής Γραφής πρέπει να γίνεται στοχευμένα και με σωστή καθοδήγηση. Ο νηπιαγωγός πρέπει να κάνει τις κατάλληλες ερωτήσεις ώστε να προάγεται η κριτική σκέψη και η δημιουργικότητα των παιδιών. Οι ερωτήσεις στα πλαίσια των ασκήσεων ΔΓ πρέπει να είναι ανοιχτού τύπου, ώστε τα παιδιά να μπορούν να συνδυάσουν τις δικές τους εμπειρίες με τη γνώση που λαμβάνουν, να συγκρίνουν τις πληροφορίες που τους δίνονται, να συνδέουν αίτιο και αιτιατό, να μπορούν να διατυπώσουν αλληλουχίες γεγονότων, να ενεργοποιούν την κριτική τους σκέψη, να εντοπίζουν προβλήματα και να μπορούν να δώσουν λύσεις, να μπορούν να διαμορφώσουν υποθέσεις, να αξιολογούν τα δεδομένα που έχουν πριν πάρουν κάποια απόφαση, να χρησιμοποιούν εναλλακτικές λύσεις, να καταλήγουν σε δικά τους συμπεράσματα και να μπορούν να τα διατυπώσουν ευκρινώς και με πληρότητα (Μπιρμπίλη, 2008: 83).

Σύμφωνα με την ερευνητική ομάδα Groope Oral – Cretail (Le Gunff & Jourdain, 1999 στο Βακάλη, Ζωγράφου – Τσαντάκη, Κωτόπουλος, 2013) από τη Γαλλία, μερικές παρεμβάσεις που γίνονται από τον νηπιαγωγό είναι οι εξής

- Επαναδιατυπώνει όσα εκφράζουν τα παιδιά, για να τα αποδίδουν σταδιακά πιο σωστά.
- Προτρέπει τα παιδιά να σκεφτούν και να μιλήσουν.

- Διευκρινίζει, αναλύει και επεξηγεί τις δραστηριότητες (το τι κάνουν σε κάθε δραστηριότητα).
- Κάνει ερωτήσεις μέσω των οποίων τα παιδιά αναπαριστούν νοητικά το θέμα που συζητείται κάθε φορά.
- Προωθεί τη συζήτηση δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να ακούν, να προβληματίζονται, να λαμβάνουν αποφάσεις, να επιλύουν τα προβλήματά τους επιλέγοντας λογικές λύσεις και να έχουν ενεργή συμμετοχή στη σχολική διδασκαλία.

Μία μέθοδος που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός ώστε τα παιδιά να αποκτήσουν σταδιακά μία εικόνα για τον εαυτό τους είναι η συζήτηση σε κύκλο, η οποία διαρκεί 15 περίπου λεπτά, γίνεται καθημερινά και μπορεί να επιλύσει προβλήματα που προκύπτουν. Σε αυτήν τα παιδιά συζητούν τις ιδέες τους και παρουσιάζουν τους προβληματισμούς τους σε μια ποικιλία θεμάτων. Ο νηπιαγωγός καθοδηγεί τη συζήτηση με τον δικό του τρόπο, τον οποίο αναπτύσσει και αυτός με την καθημερινή πρακτική. Μέσα από τις συζητήσεις τα παιδιά γνωρίζονται μεταξύ τους, παίρνει το καθένα τον χρόνο του και χτίζεται έτσι μια σχέση εμπιστοσύνης στην αίθουσα. Στα πλαίσια της Δημιουργικής Γραφής ο νηπιαγωγός μπορεί να εφαρμόσει αυτή τη μέθοδο τόσο στο προσυγγραφικό όσο και στο μετασυγγραφικό στάδιο (Friedrich, 2000).

Ο πιο σημαντικός ρόλος στη δημιουργική διαδικασία είναι να ενθαρρύνει τα παιδιά να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους και να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους. Μέσω του ομαδικού χαρακτήρα των δημιουργικών διαδικασιών ανταλλάσσονται ιδέες, εμπειρίες και πληροφορίες και η δημιουργικότητα απελευθερώνεται (Τσιλιμένη, 2010)

Συμπερασματικά, βασικός ρόλος του νηπιαγωγού είναι να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση των παιδιών ως προς το χειρισμό του λόγου, να ενθαρρύνει τον πειραματισμό και να τα κάνει να ασχοληθούν με τη διαδικασία της δημιουργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούν ορισμένες δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής προορισμένες για παιδιά νηπιαγωγείου, που σκοπό έχουν να αναπτύξουν τη φαντασία τους μέσω του παιχνιδιού και με κύριο άξονα την αφήγηση παραμυθιού. Η αφήγηση παραμυθιού είναι ένας τρόπος χαλάρωσης των παιδιών, όταν ακολουθεί μία μέρα έντασης και κινητικών παιχνιδιών. Επίσης, τα παιδιά αγαπούν τα παραμύθια και ο/η νηπιαγωγός οφείλει, σε συνδυασμό με τη δημιουργική γραφή και τα παιχνίδια, να τα κάνει να τα αγαπήσουν ακόμη περισσότερο.

1^η Δραστηριότητα - Ακούω και Γράφω

Υλικά: CD ή ψηφιακά αρχεία με τραγούδια από τη δημοτική παράδοση, τη λαϊκή παράδοση, τραγούδια παιχνιδιού ή τραγούδια νανουρίσματος. Χαρτί του μέτρου για πιθανό γράψιμο των στίχων.

Στόχοι:

- Να διεγερθεί η φαντασία των παιδιών μέσα από τη δημιουργία της δικής τους ιστορίας ή του δικού τους παραμυθιού και να μπορούν να αφηγηθούν μια ιστορία.
- Να καλλιεργήσουν σωστά τη γλωσσική τους έκφραση.
- Να αναπτύξουν την οπτικοακουστική τους αντίληψη.

Περιγραφή: Ο νηπιαγωγός βάζει τραγούδια, τα οποία τα παιδιά ακούν προσεκτικά και αρκετές φορές, μέχρι να κατανοήσουν το περιεχόμενό τους. Τα ενθαρρύνει να χορέψουν και να τραγουδήσουν μαζί με το τραγούδι (ίσως έχοντας και γραμμένους τους στίχους κάπου).

Ζητάει από τα παιδιά να περιγράψουν με δικά τους λόγια το θέμα και την ιστορία του τραγουδιού. Μπορεί να ηχογραφήσει μάλιστα το κάθε παιδί και κατόπιν να τους δώσει αυτήν την ηχογράφηση. Ακούγοντας την ηχογράφησή τους τα παιδιά ξεχωρίζουν τη δική τους φωνή και βοηθιούνται έτσι να διορθώσουν τα λάθη στην έκφρασή τους. Έπειτα ο νηπιαγωγός παρακινεί τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να δραματοποιήσουν την ιστορία.

2^η Δραστηριότητα – Δίνουμε το δικό μας τέλος στο παραμύθι

Υλικά: Υλικά ζωγραφικής (σε περίπτωση που ζητηθεί από τα παιδιά να ζωγραφίσουν την ιδέα τους), μαρκαδόροι,μπογιές, νερομπογιές, πινέλα, χαρτιά κανσόν.

Στόχοι:

- Να μάθουν τα παιδιά να αναπτύσσουν την ικανότητα συνεργασίας.
- Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους δίνοντας το δικό τους τέλος στην ιστορία.
- Να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και θάρρος, καθώς τα παιδιά παρουσιάζουν τις ιδέες τους στην υπόλοιπη ομάδα.
- Να εξιστορούν τα γεγονότα με τη σωστή χρονική σειρά και να αναπτύσσουν τη φαντασία τους για την εξέλιξη μιας ιστορίας.

Περιγραφή: Επιλέγεται από τον νηπιαγωγό ένα παραμύθι ή μία ιστορία, το οποίο και αφηγείται στα παιδιά. Πριν φτάσει στο τέλος, ο νηπιαγωγός λέει ότι δεν θυμάται πως τελειώνει η ιστορία. Ρωτάει λοιπόν τα παιδιά τι πιστεύουν αυτά ότι γίνεται στο τέλος και ποια είναι η τύχη του πρωταγωνιστή. Έπειτα χωρίζει σε ομάδες τα παιδιά. Η κάθε ομάδα βρίσκει το δικό της τέλος για την ιστορία. Μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να παρουσιάσουν την ιδέα που έχουν για το τέλος, να τη ζωγραφίσουν ή και να τη δραματοποιήσουν.

3^η Δραστηριότητα – Φτιάχνουμε τη δική μας ιστορία

Υλικά: Εικόνες από παραμύθια, ιστορίες ή και διάφορες εικόνες από το Διαδίκτυο που μπορούν να ενεργοποιήσουν τη φαντασία των παιδιών, εικόνα με πολλούς ήρωες μαζί (π.χ. Κοκκινοσκουφίτσα, Χιονάτη, Πινόκιο κλπ.)

Στόχοι:

- Να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους παρουσιάζοντας τη δική τους ιστορία.
- Να μάθουν να συνεργάζονται μεταξύ τους.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα να περιγράφουν και να αναπτύξουν την ικανότητα να αφηγούνται ιστορίες.
- Να μάθουν πως φτιάχνονται τα παραμύθια και να μπορούν να δημιουργήσουν και αυτά τα δικά τους.

Περιγραφή: Ο/η νηπιαγωγός παρουσιάζει διάφορες εικόνες στα παιδιά και τους ζητάει να φανταστούν τα ίδια μια ιστορία με βάση την κάθε εικόνα. Μπορούν τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες, οπότε και το κάθε παιδί της ομάδας περιγράφει το δικό του μέρος της ιστορίας και η ομάδα του στο τέλος τη συνθέτει. Σε αυτήν την περίπτωση δημιουργούνται περισσότερες ιστορίες.

Παραλλαγή: Ο νηπιαγωγός εμφανίζει στα παιδιά μία ζωγραφιά – αφίσα με πολλούς ήρωες παραμυθιών. Τα παιδιά προσπαθούν να αναγνωρίσουν τους ήρωες από παραμύθια που ήδη ξέρουν. Περιγράφουν τι άλλο βλέπουν, εκτός από τους ήρωες. Φαντάζονται διαλόγους μεταξύ των πρωταγωνιστών από τα διαφορετικά παραμύθια. Μπορούν να σχηματίσουν μια ιστορία ή ένα δικό τους παραμύθι, απαντώντας στην ερώτηση «τι κάνουν όλοι αυτοί οι ήρωες μαζί;». Μπορούν ακόμη να διαλέξουν, είτε ατομικά είτε σε ομάδες, τους αγαπημένους τους ήρωες, να διηγηθούν την ιστορία τους και να αναφερθούν ποιος ήρωας θα ήθελαν να είναι και γιατί.

4^η Δραστηριότητα – Χτίζουμε προτάσεις

Υλικά: Ένα μπαλόني ή μία μπάλα, ένα κομμάτι χαρτί (για την παραλλαγή)

Στόχοι:

- Να μάθουν τα παιδιά να σέβονται τους συνομήλικούς τους.
- Να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους μέσω της δόμησης της ιστορίας, την οποία τα παιδιά εμπλουτίζουν εξελικτικά.

- Να είναι σε θέση τα παιδιά να αποδέχονται τις απόψεις των άλλων.
- Να είναι ικανά να τοποθετούν με χρονική σειρά τα γεγονότα.

Περιγραφή: Τα παιδιά σχηματίζουν έναν κύκλο. Ο νηπιαγωγός κρατάει ένα φουσκωμένο μπαλόνι. Τους λέει μια μικρή πρόταση όπως «Πηγαίνουμε περίπατο», «διαβάζουμε ένα βιβλίο» κλπ. Έπειτα δίνει το μπαλόνι σε ένα παιδί, το οποίο λέει την επόμενη λέξη. Μετά το παιδί πετάει το μπαλόνι σε ένα άλλο, το οποίο προσθέτει τη δική του λέξη κοκ. Με αυτόν τον τρόπο φτιάχνεται μια ιστορία, την οποία ο νηπιαγωγός διαβάζει στα παιδιά. Όλοι μαζί βρίσκουν την αρχή, τη μέση και το τέλος της ιστορίας.

Παραλλαγή: Αντί για μπαλόνι, τα παιδιά μπορεί να περνάνε το ένα στο άλλο ένα κομμάτι χαρτί, στο οποίο το κάθε παιδί γράφει τη δική του λέξη.

5^η Δραστηριότητα – «Ποιος, που, πότε, τι»

Υλικά: Χαρτιά για τις απαντήσεις (ίσως και χάρτινα ή πλαστικά κουτιά για να τοποθετούνται τα χαρτιά και να χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες), υλικά ζωγραφικής π.χ. μαρκαδόρους, μπογιές και κηρομπογιές σε περίπτωση αναπαράστασης της ιστορίας μέσω ζωγραφικής

Στόχοι:

- Να αναπτύξουν την ικανότητα τους να εντοπίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά μιας ιστορίας.
- Να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας μεταξύ τους.
- Να μπορούν τα παιδιά να βάζουν την ιστορία σε σωστή χρονολογική σειρά.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα της οπτικοακουστικής αφήγησης, με τη σωστή σειρά και με διαδοχικές σκηνές / εικόνες.
- Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα γραφής.

Περιγραφή: Η νηπιαγωγός ζητάει από τα παιδιά να απαντήσουν, γραπτά ή προφορικά, στις ερωτήσεις «ποιος, που, πότε, τι;». Μαζεύει τις απαντήσεις και τις χωρίζει σε τέσσερις ομάδες. Χωρίζει έπειτα τα παιδιά σε ομάδες. Η κάθε ομάδα παίρνει μία από τις

τέσσερις ομάδες απαντήσεων. Στο τέλος κάθε ομάδα παρουσιάζει την ιστορία της, είτε ζωγραφίζοντάς την είτε τη δραματοποιώντας την (παίζοντας θέατρο ή κουκλοθέατρο).

6^η Δραστηριότητα – Πίνακας Πλοκής

Υλικά: Πίνακας, κιμωλίες, μαρκαδόροι

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν την έννοια της πλοκής
- Να καταλάβουν τη χρονολογική σειρά των γεγονότων
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα τους να ξεχωρίζουν τα βασικά μηνύματα πίσω από τα παραμύθια και τις απλές ιστορίες

Περιγραφή: Διαλέγουμε ένα γνωστό παραμύθι. Φτιάχνουμε έπειτα έναν πίνακα και γράφουμε πάνω πάνω τον τίτλο του παραμυθιού. Έπειτα από κάτω γράφουμε τις λέξεις «Κάποιος», «Θέλει», «Αλλά» και «Λύση». Κατόπιν συμπληρώνουμε από δίπλα τα αντίστοιχα στοιχεία του συγκεκριμένου παραμυθιού, με βάση την πλοκή του. Συνήθως στα παραμύθια υπάρχει ένας ήρωας («Κάποιος») που έχει έναν σκοπό («Θέλει»), όμως κάτι τον εμποδίζει από το να τον πετύχει («Αλλά»), αλλά τελικά ο ήρωας βρίσκει τη «Λύση». Ακολουθώντας λοιπόν αυτό το γενικό σχεδιάγραμμα μπορούμε να βρούμε τα αντίστοιχα στοιχεία κάθε παραμυθιού.

7^η Δραστηριότητα – Αλλάζουμε τα παραμύθια

Υλικά: Μπογιές, μαρκαδόρους, κηρομπογιές και χαρτί, σε περίπτωση που η παρουσίαση του αλλαγμένου παραμυθιού γίνει με ζωγραφιές

Στόχοι:

- Να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, μέσα από τις αλλαγές που παρουσιάζουν για την εξέλιξη του γνωστού παραμυθιού.
- Να μάθουν να συνεργάζονται σε ομάδες.

- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα περιγραφής και αφήγησης.
- Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία των χαρακτήρων μιας ιστορίας.
- Να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και θάρρος, εφόσον τα παιδιά καλούνται να παρουσιάσουν τις ιδέες τους σε όλη την τάξη.

Περιγραφή: Διαλέγουμε ένα γνωστό μας παραμύθι. Έπειτα χωρίζουμε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα αλλάζει τον τόπο ή τον χρόνο του παραμυθιού – π.χ. η Χιονάτη ζει στο σήμερα ή στην πόλη ή το χωριό που ζούμε κι εμείς. Η άλλη ομάδα αλλάζει ένα συγκεκριμένο στοιχείο του χαρακτήρα – π.χ. ο Πινόκιο δεν ήταν φτιαγμένος από ξύλο αλλά από βούτυρο ή γυαλί. Έπειτα οι δύο ομάδες αναπαριστούν την ιστορία, αλλάζοντας τις λεπτομέρειες, είτε με ζωγραφιές, είτε δραματοποιώντας τις μπροστά στην τάξη.

8^η Δραστηριότητα – Μια ιστορία με ζάρια

Υλικά: χαρτόνι με σχεδιασμένο το ανάπτυγμα κύβου, ψαλίδι, κόλλα και κολλητική ταινία, υλικά ζωγραφικής

Στόχοι:

- Να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας, καθώς τα παιδιά φτιάχνουν μαζί την ιστορία του παραμυθιού ή συνεργάζονται για να συνεχίσει ή να τελειώσει το ένα την ιστορία που ξεκίνησε το άλλο.
- Να παρουσιάσουν τη δημιουργικότητά τους και να αναδείξουν τη φαντασία τους γνωρίζοντας τα βασικά στοιχεία δημιουργίας του παραμυθιού.
- Να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση με το να παρουσιάζουν τα παιδιά τις ιδέες τους μπροστά στην τάξη.
- Να καλλιεργήσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο.

Περιγραφή: Κατασκευάζουμε ζάρια από χαρτόνι, κόβοντας ένα ανάπτυγμα κύβου το οποίο έχουμε σχεδιάσει στο χαρτόνι. Χωρίζουμε τα παιδιά σε τρεις ομάδες. Η κάθε ομάδα παίρνει από τρία ζάρια. Με τη βοήθεια της νηπιαγωγού στο ένα ζάρι γράφουν έξι τόπους (π.χ. σπίτι, λιβάδι, σχολείο), στο άλλο έξι ήρωες και στο άλλο έξι μαγικά αντικείμενα. Έπειτα η κάθε ομάδα ρίχνει το κάθε ζάρι της από μία φορά και σημειώνει ποια αποτελέσματα ήρθαν (π.χ. λιβάδι – πρίγκιπας – μαγικό ραβδί). Με βάση τα αποτελέσματα

φτιάχνει το δικό της παραμύθι, το οποίο και στη συνέχεια παρουσιάζει στην τάξη με ζωγραφιές ή δραματοποίηση ρόλων.

Παραλλαγή: Τα παιδιά ρίχνουν τα ζάρια με τη σειρά. Ο πρώτος παίκτης ρίχνει το ζάρι του χαρακτήρα και ξεκινάει την ιστορία – π.χ. «ήταν ένας πρίγκιπας...» - ο δεύτερος ρίχνει το ζάρι του τόπου και τη συνεχίζει – π.χ. «... που ζούσε σε ένα λιβάδι...» κ.ο.κ. Στη συνέχεια δραματοποιούν τα παιδιά την ιστορία.

9^η Δραστηριότητα – Ιστορίες με ζωγραφιές μας

Υλικά: χαρτί και χρώματα, κουτί για να συγκεντρωθούν οι ζωγραφιές και να επιλεγούν τυχαία για την κάθε ομάδα

Στόχοι:

- Να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας και ομαδικότητας.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα να εξιστορούν ιστορίες.
- Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, καθώς τα παιδιά έρχονται σε επαφή με ιδέες, αντικείμενα και καταστάσεις που δεν έχουν γνωρίσει ξανά.
- Να ασκηθούν στην αφήγηση ιστορίας και στην περιγραφή εικόνων και ζωγραφιών.

Περιγραφή: τα παιδιά κάνουν το καθένα μια ζωγραφιά με βάση ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. «Τι έκανα φέτος το καλοκαίρι» ή «περιγράφω τη γειτονιά μου»). Οι ζωγραφιές μαζεύονται όλες μαζί και τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Η κάθε ομάδα παίρνει τυχαία κάποιες ζωγραφιές και έπειτα φτιάχνει τη δική της ιστορία με βάση αυτές. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα ξεχωριστά παρουσιάζει με το δικό της τρόπο την ιστορία που έχει δημιουργήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Οι παραπάνω δραστηριότητες είναι κατάλληλες για υλοποίηση σε τάξη με παιδιά προσχολικής ηλικίας. Αυτές οι δραστηριότητες, συνδυάζοντας την αξία του παραμυθιού, φέρνουν τα παιδιά πιο κοντά στη λογοτεχνία και τα κάνουν να αγαπήσουν περισσότερο τα παραμύθια. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων εκφράζονται προφορικά και γραπτά, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους και ερχόμενα σε επαφή με τη γραφή. Αναπτύσσουν έτσι καλύτερα τις γλωσσικές τους ικανότητες. Η Δημιουργική Γραφή σε συνδυασμό με το παραμύθι ενισχύει τη δημιουργικότητα και την ευρηματικότητα των παιδιών και τα βοηθάει να καλλιεργήσουν τις γλωσσικές τους ικανότητες.

Ο/η νηπιαγωγός ενθαρρύνει τα παιδιά να εκφραστούν και να παρουσιάσουν τις ιδέες τους στην ομάδα, τονώνει την αυτοπεποίθησή τους και το θάρρος τους, μέσα από την έκφραση των ιδεών τους και των απόψεών τους, και καλλιεργεί ένα κλίμα αποδοχής στο σύνολο της ομάδας.

Επιπλέον, τα παιδιά αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους και τη φαντασία τους φτιάχνοντάς τις δικές τους ιστορίες. Τα παιδιά έχουν ήδη πολύ ανεπτυγμένη φαντασία και είναι καθήκον του νηπιαγωγού να την καθοδηγήσει με τρόπο ωφέλιμο στα παιδιά.

Δραστηριότητες που έχουν έναν δημιουργικό αλλά και παιγνιώδη χαρακτήρα βοηθάει την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, τη δημιουργία πρωτότυπης σκέψης και πρωτότυπων ιδεών, την καλύτερη ανάπτυξη του γραπτού και του προφορικού λόγου και την καλλιέργεια μια θετικής στάσης απέναντι στη λογοτεχνία.

Επίσης, οι περισσότερες δραστηριότητες έχουν συνεργατικό χαρακτήρα και βασικό άξονα τη συνεργατική μάθηση. Επομένως τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται σε ομάδες, μαθαίνουν να δέχονται τη διαφορετική άποψη, να ενσωματώνουν τις διαφορετικές απόψεις και ιδέες στο δικό τους έργο και γνωρίζονται καλύτερα μεταξύ τους.

Πολύ σημαντικό είναι η κάθε δραστηριότητα να ευνοεί τη συμμετοχή και την ομαδο-συνεργατική διδασκαλία. Τα παιδιά πρέπει να εμπλέκονται με όρεξη και θετική διάθεση. Επομένως είναι πολύ σημαντικό οι δραστηριότητες να πραγματοποιούνται έτσι ώστε να ενθαρρύνεται η συμμετοχή, με την κατάλληλη προετοιμασία και οργάνωση από τον/την νηπιαγωγό. Έτσι η τάξη μπορεί να γίνει ένα δημιουργικό εργαστήριο, γεμάτο νέες ιδέες και προτάσεις, με ένα ελεύθερο κλίμα πειραματισμού, έκφρασης, επικοινωνίας και μοιράσματος.

Η Δημιουργική Γραφή αναπτύσσει την κριτική ικανότητα του παιδιού και την ικανότητα της έκφρασης και συντελεί στο να διαμορφωθεί η προσωπικότητά του. Το παραμύθι γίνεται τόσο πηγή, όσο και εργαλείο μάθησης. Ακόμα η Δημιουργική Γραφή είναι σε θέση να συμβάλλει στην αξιοποίηση εμπειριών των παιδιών και να τα βοηθήσει να τα μοιραστούν με τους συνομηλίκους τους (Βακάλη, Ζωγράφου – Τσαντάκη, Κωτόπουλος, 2013: 101).

Η μορφή και η δομή των παραμυθιών προτείνουν εικόνες στο παιδί, μέσω των οποίων μπορεί «να δομήσει τις ονειροπολήσεις του και να τους δώσει καλύτερες κατευθυντήριες θέσεις στη ζωή του» (Bettelheim, 1976, σ. 6).

Το παραμύθι προϋποθέτει την ενεργό εμπλοκή της φαντασίας του παιδιού: δεν κάνει μόνο του όλη τη δουλειά. Είναι γεμάτο δράση και συναίσθημα, ικανό να προκαλέσει αγωνία και να οδηγήσει σε ένα αποκορύφωμα. Ίσως περισσότερο από κάθε άλλο είδος λογοτεχνίας, το παραμύθι «συλλαμβάνει το άτομο ως σύνολο και το μεταφέρει σε έναν άλλον κόσμο, όπου ο ήρωας και η ηρωίδα μπορούν να επιτύχουν τις εσωτερικές φιλοδοξίες τους» (Blamires, 1979, σ. 39-40).

Επομένως η αφήγηση παραμυθιών με ασκήσεις δημιουργικής γραφής στα νήπια είναι πολύ σημαντική διότι συμβάλλει στην εξυγίανση του πνεύματος καθώς και στην ολόπλευρη κοινωνική, ψυχική και συναισθηματική τους ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυδίκος, Ευ. (1997) *Το λαϊκό παραμύθι*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.

Βακάλη Α., Κωτόπουλος Η.Τ. & Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ.(2013): *Η δημιουργική γραφή στο νηπιαγωγείο*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Βελέντζας, Δ. (2015): *Το παραμύθι και η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο: πως θα γράψουν τα παιδιά τις ιστορίες τους*. Έκδοση: Διαδικτυακή.

Γάκου, Ε. (1998): *Προαναγνωστικές Δραστηριότητες*. Εκδόσεις Καστανιώτη.

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π.& Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού, Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, ΟΕΔΒ.

(Δ.Ε.Π.Π.Σ), *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2006-2007)*.

Ζενίδης, Ι. (2007): *Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο*. www.Edu.portal.gr (04/2007).

Καρακίτσος, Α.(2012): *Δημιουργική Γραφή μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας*. Κείμενα: Ηλεκτρονικό Περιοδικό Παιδικής Λογοτεχνίας, Ανακτήθηκε στις 15 Ιουλίου 2013.

Κουζέλη, Λ. (2015). *Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής*. Διαθέσιμο στο www.tovima.gr/books-ideas/article/aid=742810

Κουλουμπή- Παπαπετροπούλου, Κ., επιμ., (2004). *Η Τέχνη της Αφήγησης. Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*. Αθήνα: Πατάκη.

Κυριακάκης, Κ.(2013): *Η προέλευση και η διασκέδαση του παραμυθιού*. Πηγή: moro.blog.gr

Κωτόπουλος Γ. & Παπαντωνάκης Γ. (2011): *Τα ετεροθαλή, μελέτες για την παιδική νεανική και τη λογοτεχνία για ενήλικες*. Εκδόσεις ΙΩΝ

Κωτόπουλος, Γ. (2018): *Από την ανάγνωση στη λογοτεχνική ανάγνωση και τη παιγνιώδη διάθεση της δημιουργικής γραφής*. www.academia.edu.

Λουκάτος, Δ. (1985): *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*. σ.145-146. Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Λουκάτος, Δ. (1988): *Τα ελληνικά λαϊκά παραμύθια*. Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας 3, Αθήνα σ.33-47

Μαλαφάντης, Κ.Δ (2013): *Το παραμύθι και η δημιουργικότητα των παιδιών*. Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου "Δημιουργική Γραφή" 4-6 Οκτωβρίου,2013, Αθήνα.

Ντούλια Α. (2011): *Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια. Δυνατότητες-Όρια-Προοπτικές*. Πρακτικού του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, (Ε.ΛΛ.Ι.Ε.Π.Ε.Κ) 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πως να μαθαίνω» (7-9 Μαΐου 2011).

Ντολιοπούλου, Ε. & Σουσιλόγλου Κ. (2018): *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού. Απόψεις για την εφαρμογή των ΔΕΠΠΣ/e.publishing.ekt.gr*.

Ντίνας, Κ. & Γώτη, Ε., (2016): *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη*. Εκδόσεις GUTENBERG

Παπαβασιλείου, Χ. (2018) *Η Δημιουργική Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση - Σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος, Παραγωγή συγγραφικού υλικού για εκπαιδευτική χρήση* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Διαθέσιμο στο: <https://ikee.lib.auth.gr/record/299015/files/GRI-2018-22162.pdf>

Παπαμαργαρίτη, Σ. (2015): *Η δημιουργική γραφή στην Εκπαίδευση*. Σεμινάριο 10/11/2015. www.google.com.

Τζήλου, Γ. (2016): *Οι δικές μας ιστορίες* (Σχολικό Πρόγραμμα και Εκπαιδευτικές Πρακτικές Δημιουργικής Γραφής, Αθήνα blogs.sch.gr.

Τίγκας Α.(2019): Τι είναι η δημιουργική γραφή και πως να ξεκινήσω;. Διαθέσιμο στο www.life.steps.gr.

Τσιλιμένη, Τ. & Παπαρούση, Μ., (2010) *Η τέχνη της μυθοπλασίας και της δημιουργικής γραφής*, Συγγραφείς και θεωρητικοί μιλούν για την τέχνη του μυθιστορήματος, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Friedrich, H., (2000). *Επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο, Τα παιδιά ως ακροατές και ομιλητές*, μετάφραση: Νούσια, Ε., Αθήνα: Εκδόσεις ΤΥΠΟΘΗΤΩ.

Χατζηδάκη - Καψωμένου Χ. (2002): *Το νεοελληνικό λαϊκό παραμύθι*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη) Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bettelheim, B. (1976). *The uses of enchantment: The meaning and importance of fairy tales*. New York, NY: Knopf.

Blamires, D. A. (1979). "The challenge of fairytales to literary studies". *Critical Quarterly*, 21, 33-40.

Griva, E., & Chostelidou, D. (2012). *Additive bilingualism of immigrant children: introducing a multisensory project in kindergarten*.

Halliwell, S. (1992). *Teaching English in the Primary Classroom*. London: Longman

Li-Yu Chang, S., (2009). *Acting it out: children learning English through story-based drama* University

